

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁE

**KRIMINALISTICKO TAKTICKÉ A
PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY VÝSLECHU
NEZLETILÝCH**

Autor práce: Lenka Řezníčková, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní studia ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. Milan Kocík
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce – v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS a v tištěné podobě knihovnou VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Milanu Kocíkovi, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

ŘEZNÍČKOVÁ, L. *Kriminalisticko taktické a psychologické aspekty výslechu nezletilých: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2019. 63 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Milan Kocík.

Klíčová slova: nezletilý, výslech dítěte, psychologický vývoj dítěte, demonstrační pomůcky, výslechové prostředí, komunikace s nezletilým

Bakalářská práce pojednává o výslechu nezletilých. V obecné části zkoumá výslech jako procesní a kriminalisticko-taktický úkon a vymezuje základní pojmosloví. V samotné specifické části pak pojednává o výslechu nezletilých z pohledu jednotlivých vývojových stádií dítěte a jejich procesního postavení. Praktická část zkoumá a analyzuje taktické a metodické postupy, základní zásady a zabývá se nejdůležitějšími aspekty, které nesmí být opomíjeny při provádění výslechu s nezletilým. Dále pojednává o využití speciálních demonstračních pomůcek a speciálních výslechových místností. Závěrečná část práce je věnována dětské věrohodnosti.

ABSTRACT

ŘEZNÍČKOVÁ, L. *Investigative Tactics and Psychological Aspects of Minors' Questioning: Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2019. 63 s. p. Supervisor: Mgr. Milan Kocík.

Key words: infant person, interrogation of children, psychological development of children, demonstration aids, environment for an interrogation, dialogue with an infant person.

The bachelor's work treats about infant persons interrogating. The general part of the work considers interrogation as a procedural act of tactical investigation and defines basic terms. The specific part's treatment is about an infant interrogation depending on development stage of a child and its procedural position in a criminal trial. The practical part researches and analyzes tactical and methodical procedures, basic rules and the most important aspects, that are not to be left out in an infant interrogating. The work describes also the opportunities of special demonstration aids and special interrogation rooms. In closing there is a devotion to the questions of children's credibility.

Obsah

Úvod.....	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 VÝSLECH Z OBECNÉHO HLEDISKA	10
2.1 Výslech z hlediska trestního práva.....	10
2.1.1 Výslech obviněného	11
2.1.2 Výslech svědka.....	12
2.2 Výslech z kriminalistického hlediska.....	14
2.2.1 Kriminalistická taktika	15
2.2.2 Stádia výslechu.....	16
2.2.3 Výslechové situace a taktické postupy.....	18
2.3 Výslech z hlediska forenzní psychologie	19
3 VÝKLAD ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	21
4 ZVLÁŠTNOSTI VÝSLECHU NEZLETILÝCH.....	22
4.1 Výslech z hlediska vývojového stádia dítěte.....	22
4.1.1 Předškolní období od 3 do 6-7 let	23
4.1.2 Mladší školní věk období 6-7 do 8-9 let	23
4.1.3 Střední školní věk období od 8-9 do 11-12 let.....	24
4.1.4 Starší školní věk od 11-12 do 15 let.....	24
4.1.5 Starší školní věk do 18-20 let.....	25
4.2 Výslech z hlediska paměti	25
5 VÝSLECH DÍTĚTE PODLE PROCESNÍHO POSTAVENÍ.....	28
5.1 Svědek	28
5.2 Poškozený – oběť trestného činu.....	30
5.3 Trestní odpovědnost nezletilých.....	31
6 PRAKTICKÁ ČÁST – VEDENÍ VÝSLECHU S NEZLETILÝM	33
6.1 Příprava	34
6.1.1 Výslechové prostředí.....	35

6.1.2	Demonstrační pomůcky	39
6.2	Vedení rozhovoru	41
6.3	Kladení otázek	43
6.4	Délka rozhovoru	44
6.5	Chyby při vedení rozhovoru	45
7	VĚROHODNOST DĚTSKÉ VÝPOVĚDI.....	46
	Závěr.....	47
	Seznam použitých zdrojů	49
	Seznam tabulek a grafů	52
	Seznam příloh.....	53

Úvod

Výslech je nedílnou součástí policejní činnosti, kdy cílem prováděného úkonu je získání úplné a věrohodné výpovědi, která má na základě dodržení podmínek stanovených trestním řádem důkazní hodnotu. Podstatou výslechu je získání informací zafixovaných ve vědomí člověka.

Na výslech lze nahlížet v několika rovinách a to z pohledu trestního práva, z pohledu kriminalistiky nebo z pohledu forenzní psychologie, kdy tyto disciplíny spolu kooperují a jsou na sobě závislé.

Policejní výslech je jako kterákoliv jiná podoba sociálního styku velmi složitá situace, kdy jednoznačný návod na jediný optimální postup nemůže existovat. Vyslýchající musí znát základní zásady, postupy, specifika a odlišnosti prováděného úkonu. Musí umět určit směr prováděného úkonu, jeho cíl a průběžně hodnotit a analyzovat získané informace. Základní charakteristika prováděného úkonu byla zpracována v obecné části bakalářské práce.

Specifická část bakalářské práce je pak věnována výslechu nezletilých. Je velmi smutné, že výslech nezletilých není v dnešní době žádnou výjimkou. Malé děti jsou velmi zranitelné, citlivé a hlavně se nedokáží bránit. Na straně dospělého je pak zajistit dítěti přirozený a ničím nenarušený fyzický a psychický vývoj, a proto je nepochopitelné, že hlavně dospělý dokáže dítěti ublížit.

Výslech nezletilých je o to složitější, kdy k prováděnému úkonu se musí přistupovat obzvlášť citlivě. Na vyslýchajícího jsou při výslechu s nezletilým kladeny zvýšené požadavky profesionality, empatie, trpělivosti a porozumění. Vyslýchající osoba by měla umět navázat s nezletilým přátelský kontakt, vytvořit poklidnou a pozitivně naladěnou atmosféru, která v dítěti vyvolá pocit bezpečí a jistoty, které jsou pro výslech velmi důležité k získání potřebných informací. K pocitu bezpečí dopomáhají speciální výslechové místnosti, které byly v souvislosti s výslechem dětského svědka vybudovány. Při výslechu dítěte je dále nezbytné přihlížet k jeho věku a rozumové vyspělosti. Každé věkové období se od sebe různými způsoby liší, a proto je důležité znát základní charakteristiku vývojových stádií zejména u nezletilých. V bakalářské práci je vývojové období rozděleno na 5 nejdůležitějších věkových skupin, vždy se stručnou charakteristikou daného vývojového období. Závěrečná část bakalářské práce je pak věnována dětské věrohodnosti.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je zjistit a zhodnotit problematiku výslechu nezletilých z kriminalistického, psychologického a právního hlediska. Zároveň zjistit a zhodnotit základní zásady, postupy a specifika vedení výslechu s nezletilým v komparaci s výslechem dospělé osoby.

Cílem bakalářské práce je nejen přehledně zpracovat výše uvedenou problematiku výslechu nezletilých, ale především analyzovat daná specifika odlišností výslechu s nezletilým, tak aby i laická veřejnost měla podvědomí o problematice prováděného úkonu.

Práce v obecné části zkoumá výslech jako procesní a kriminalisticko taktický úkon a vymezuje základní pojmosloví.

Specifická část práce pak pojednává o výslechu nezletilých z pohledu jednotlivých vývojových stádií dítěte a jejich procesního postavení. Každé věkové období dítěte je svým způsobem charakteristické, a proto považují za velmi důležité analyzovat základní charakteristiku daných věkových skupin. Praktická část specifické části zkoumá a analyzuje taktické a metodické postupy, základní zásady a zabývá se nejdůležitějšími aspekty, které nesmí být opomíjeny při provádění výslechu s nezletilým. V závěrečné části pak analyzuje faktory, které ovlivňují dětskou věrohodnost.

Bakalářská práce byla zpracována metodou analýzy, syntézy a komparace, kdy její specifická část vychází z dostupných informačních zdrojů, především odborné a právní literatury, metodicko-vzdělávacích příruček, internetových zdrojů, vlastních poznatků a zkušeností policistů zabývajících se uvedenou problematikou. Dále byla bakalářská práce doplněna o rozhovor s kompetentním odborníkem, který se řadu let zabýval výslechem nezletilých. V rámci provedených rozhovorů z řad specialistů zabývajících se výslechem nezletilých byl proveden kvalitativní výzkum, který byl zaměřen na specifický okruh otázek.

2 VÝSLECH Z OBECNÉHO HLEDISKA

„V nejobecnějším slova smyslu chápeme výslech jako právně regulovaný proces získávání, zpracování, hodnocení a dokumentování informací o skutku, který je předmětem vyšetřování.”¹ Další definice výslechu říká, že „výslech je specifická metoda kriminalistické praktické činnosti, kterou se získávají o událostech trestných činů či jiných kriminalisticky relevantních skutečnostech informace zafixované ve vědomí člověka.”² Cílem výslechu je získat úplnou a věrohodnou výpověď, která má na základě dodržení podmínek stanovených trestním řádem důkazní hodnotu.

„Podstatou výslechu je tedy získání informací zafixovaných ve vědomí člověka.”³

2.1 Výslech z hlediska trestního práva

Na výslech lze nahlížet z několika rovin a to z pohledu trestního práva, kriminalistiky nebo psychologie. Z trestněprávního pohledu představuje výslech procesní úkon, jehož základní zásady jsou stanoveny trestním řádem. Při výslechu nezletilých je obzvláště důležité provedení úkonu výslechu v souladu s trestním řádem z důvodu možného napadení provedeného úkonu účastníky trestního řízení.

„Základní zásady pro vedení výslechu jako procesního úkonu jsou dány trestním právem. Ustanovení trestního řádu jsou závazná a zajišťují základní náležitosti, které musí výslech jako vyšetřovací úkon splňovat. V pojetí trestního práva je vyslýchaný nositelem práv a povinností vyplývajících z jeho vztahu k šetřenému skutku, respektive z jeho procesního postavení (obviněný, svědek, znalec).”⁴ Úkolem trestního řízení je zjistit, zda se skutek stal, zda se jedná o trestný čin a kdo je pachatelem. Dále je zapotřebí zjistit okolnosti, které vedly ke spáchání trestné činnosti, tedy zejména motiv jednání pachatele, okolnosti které umožnily její spáchání a v neposlední řadě i způsob provedení. Vždy se jedná o skutek, který se stal v bližší, či vzdálené minulosti. Orgány činné v trestním řízení (soud, státní zástupce, policejní orgán), tak činí zvláštním

¹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003, s. 13.

² NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, 2004, s. 181.

³ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, 2004, s. 181.

⁴ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003, s. 13.

postupem, který je upraven trestním řádem nazývaným dokazování⁵. Z uvedeného vyplývá, že výslech je jedním z hlavních důkazních prostředků.

2.1.1 Výslech obviněného

Procesní postup provádění výslechu obviněného je upraven ustanovením § 90-93 zákona číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen trestní řád).

V hlavním líčení je procesní úkon upraven § 207 a 208 trestního řádu a dále pak § 214 a 214 trestního řádu.

„Výpověď obviněného plní v trestním řízení dvojí funkci:

- 1. je jedním z důkazních prostředků*
- 2. je prostředkem jeho vlastní obhajoby proti sdělenému obvinění”⁶*

Před prvním výslechem obviněného je třeba zjistit totožnost obviněného, kdy je nutné připomenout, že vyslýchaný již v pozici podezřelého, je povinen strpět úkony, které jsou důležité pro zjištění jeho totožnosti. Nelze-li totožnost obviněného však okamžitě zjistit, je nutno k protokolu o výslechu připojit takové důkazy, aby osoba obviněného nemohla být zaměněna s jinou osobou. Dále je zapotřebí zjistit jeho rodinné, majetkové, výtěžkové poměry, předchozí tresty a objasnit obviněnému podstatu věci. Obviněného je nutné před započítím výslechu řádně poučit o jeho právech. V rámci poučení je především nutné přihlížet k rozumové vyspělosti obviněného a nestačí v mnoha případech pouze citace příslušných paragrafů týkající se jeho práv, ale v případě potřeby je vyslychající povinen jednotlivá práva řádně srozumitelně vysvětlit tak, aby jim obviněný porozuměl. Obviněný musí být vždy poučen o možnosti odepření jeho výpovědi. Uvedené právo odepřít výpověď vychází z Listiny základních práv a svobod, kde je uvedeno: *„obviněný má právo odepřít výpověď, tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven.“⁷* V souladu s ustanovením § 92 trestního řádu se výslech obviněného koná tak, aby poskytl úplný a jasný obraz o skutečnostech, která jsou důležitá pro trestní řízení. Obviněný nesmí být k výpovědi donucován a nesmí být donucen ani k jeho doznání. Při výslechu je zapotřebí šetřit osobnost obviněného.⁸

⁵ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 89. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

⁶ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003, s. 15.

⁷ ČESKO. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, článek 40 odst. 4. Čerpáno z Automatizovaného systému Právních Informací - ASPI.

⁸ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

Obviněný musí mít možnost se k obvinění vyjádřit, a to souvisle k dané věci, možnost vyjádřit se ke sdělenému obvinění je jedním z hlavních práv obviněného. Poté až přichází na řadu kladení otázek, které musí být kladeny jasně a srozumitelně, bez předstírání klamavých a nepravdivých okolností (zákaz otázek sugestivních a kapciózních – záludných, lstivých), nesmí v nich být naznačeno, jak na ně odpovědět. Obviněný není na rozdíl od svědka povinný vypovídat. Pokud je trestní řízení v téže věci vedeno proti dvěma či více obviněným, vyslychá se zásadně tyto osoby odděleně. Zápis výpovědi obviněného do protokolu je uváděn podle diktátu obviněného, pokud možno doslovně. Po sepsání protokolu je zápis předložen obviněnému k přečtení, pokud obviněný nepožádá o jeho přečtení. Obviněný má právo na opravu, či doplnění zápisu. Následně obviněný stvrzuje zápis protokolu svým podpisem.

Procesní postup provádění výslechu obviněného se užije i pro výslech podezřelého (např. pokud se jedná o osobu zadrženou), pokud se vyslychá o obsahu podezření. Osoba, která byla zadržena má všechna práva, jako osoba obviněná a musí být o nich předem poučena.⁹ Obviněný má dále právo v případě, že nerozumí českému jazyku na tlumočníka a na právní pomoc.¹⁰

2.1.2 Výslech svědka

Výslech svědka je nejběžnější důkazní prostředek v trestním řízení. Zároveň výpověď svědka je vždy nenahraditelným důkazním prostředkem. Svědek vypovídá vždy o tom, co vnímal svými smysly. Svědkem je fyzická osoba rozdílná od obviněného, která je povinna se na výzvu orgánu činného v trestním řízení, dostavit k výslechu, aby se vyjádřila ke skutečnostem důležitým pro trestní řízení, tedy ke skutečnostem, kterých byla sama přítomna, či o kterých případně slyšela. Svědkem mohou být osoby dospělé, nezletilé (včetně osob mladších 15 let)¹¹ i osoby s duševními a fyzickými vadami, občané České republiky i cizinci. Svědkem může být i poškozený.¹²

⁹ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 76 odst. 3-6. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

¹⁰ ČESKO. Čl. 37 odst. 4 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Listina základních práv a svobod); § 2 odst. 14 ve spojení s § 28 trestního řádu. Čerpáno z Automatizovaného systému Právních Informací – ASPI.

¹¹ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 102. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

¹² ČESKO. *Nejvyšší státní zastupitelství České republiky: Svědek* [online]. 2012 [cit. 2019-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/svedek/61>.

Trestný řád upravuje svědeckou povinnost:

- *dostavit se na předvolání k orgánu činném v trestním řízení,*
- *povinnost vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu, o jeho pachateli a o okolnostech důležitých pro trestní řízení.*¹³

Základní povinností svědka je dostavit se na předvolání orgánů činných v trestním řízení. Povinnost osoby dostavit se je možné vynucovat uložením pořádkové pokuty nebo předvedením.¹⁴ Dostavit se na předvolání jsou povinni všichni, tedy i osoby, jejichž výslech je zakázán a osoby, které mají právo odepřít výpověď.¹⁵ Jedinou výjimku tvoří osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva. Osoba svědka je nezastupitelná.

Procesní postup provádění výslechu svědka je stanoven § 102-104 trestního řádu. Povinnost vypovídat jako svědek znamená uvést pravdivě všechno, co je mu známo o skutečnostech důležitých pro trestní řízení. Pokud svědek uvede nepravdu o okolnosti, která má rozhodující význam pro rozhodnutí nebo okolnost zamlčí, lze pak uplatnit trestní odpovědnost pro trestný čin křivé výpovědi.¹⁶

Svědka má právo na respektování zákazu výslechu (v případě utajovaných skutečností či povinnosti mlčenlivosti). Právo odepřít výpověď.¹⁷ Právo vypovídat ve svém mateřském jazyce. Právo na tlumočnicka. Právo na právní pomoc. Právo na poskytnutí informací o pobytu obviněného. Právo na utajení totožnosti a podoby svědka. Právo na svědecké (cestovní náhrady a ušlý zisk).

Postup výslechu svědka je téměř totožný s postupem výslechu obviněného. Před výslechem svědka je třeba vždy zjistit jeho totožnost, jeho poměr k obviněnému i k projednávané věci, dále i svědka je nezbytné poučit o jeho právech a zejména o jeho povinnosti vypovídat úplnou pravdu a nic nezamlčovat. Na počátku výslechu musí být svědek dotázán na poměr k projednávané věci, ke stranám a podle potřeby též na jiné okolnosti významné pro zjištění jeho hodnověrnosti. Svědkovi musí být dána možnost, aby souvisle vypověděl vše, co sám o věci ví a případně odkud se dozvěděl okolnosti, které uvádí. Při výslechu je zapotřebí šetřit jeho osobnost, zejména pokud jde o jeho

¹³ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 97. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

¹⁴ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 98. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

¹⁵ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 99-100. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

¹⁶ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 346. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

¹⁷ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 100. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

osobní údaje a intimní oblast. Svědkovi mohou být kladeny otázky k doplnění výpovědi nebo k odstranění neúplnosti, nejasnosti a rozporů. Otázky směřující do intimní oblasti vyslýchaného svědka, zejména jestliže jde o osobu poškozenou trestným činem, lze klást jen tehdy, pokud je to nezbytně nutné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení. V daném případě je nutné klást otázky zvláště šetrně a po obsahové stránce vyčerpávajícím způsobem tak, aby nebylo nutné výslech opakovat. Nesmějí být kladeny otázky, v nichž by byly obsaženy klamavé a nepravdivé okolnosti nebo okolnosti, které se mají zjistit výpovědí.¹⁸

Trestní řád dále upravuje v § 102 postup výslechu osoby mladší 18 let. Uvedený postup je popsán v podkapitole 3.1 uvedené práce.

2.2 Výslech z kriminalistického hlediska

Vědeckou disciplínou, která řeší odborné záležitosti výslechu, je kriminalistika. Zásadami a detailním postupem výslechu se zabývá kriminalistická taktika. Kriminalistická taktika výpověď definuje jako: „*Kriminalistickou metodu, kterou se na základě zákona získávají formou výpovědi kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslýchané osoby, za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností vyslýchaného, i vyslychajícího.*“¹⁹ Výslech je nejrozšířenějším základním důkazním prostředkem v trestním řízení a prostředkem pro zjištění objektivní pravdy. Výslech je možné kriminalisticky klasifikovat podle různých hledisek, jako je procesní postavení (výslech podezřelého, obviněného, obžalovaného, svědka, znalce), dále na základě konkrétních specifíků vyslýchané osoby (výslech dospělých, dětí, mentálně, či fyzicky postižených).

Z trestně právního pohledu je velmi důležité, aby výslech byl proveden dle zásad trestního řádu, a proto je i velmi důležité jeho vedení. V případě nezletilých je správné provedení výslechu o to důležitější, tak aby nebylo nutné výslech s nezletilou osobou opakovat a nedocházelo u nezletilé osoby k druhotné viktimizaci. Vyslychající musí zvolit správný postup, vhodné metody, taktiky, musí umět zhodnotit osobu vyslychajícího s přihlédnutím na jeho mentální, zdravotní, duševní a psychický stav. V porovnání s výslechem dospělých osob je vedení výslechu s nezletilým velmi náročným policejním úkonem, kdy prováděnému úkonu musí vždy předcházet dokonalá

¹⁸ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 101. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

¹⁹ CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 160.

příprava. Dalším specifikem v porovnání s výsledkem dospělých osob je, že výslech s nezletilým provádí především specialisti, kteří mají odbornou průpravu. Při výslechu je vždy potřebné si uvědomit, že pouze výpověď získaná zákonným způsobem může být před soudem užita jako důkaz.

2.2.1 Kriminalistická taktika

„Taktikou výslechu rozumíme systém taktických postupů pro získání pravdivé a úplné výpovědi.

Za základní taktické postupy výslechu se považuje:

- *formování psychologického kontaktu,*
- *analýza výpovědi v průběhu výslechu,*
- *pomoc vyslychanému k překonání zdánlivě zapomenutého a subjektivních nedostatků reprodukce,*
- *psychologické působení na lživě vypovídajícího za účelem získání pravdivé výpovědi*

*Tyto základní taktické postupy se uplatňují v rámci jednotlivých stádií výslechu při řešení problémových nebo konfliktních situací.*²⁰ Předpokladem pro zdárný průběh výslechu u osob dospělých je: důvěra vyslychaného k vyslychajícímu, správně navázaný kontakt mezi vyslychajícím a vyslychaným, převaha vyslychajícího nad vyslychaným, která předpokládá pečlivou přípravu výslechu na základě obeznámení se, se všemi okolnostmi vyšetřované věci včetně znalosti případných rozporů mezi jednotlivými výpověďmi. Z odborné literatury a dále zkušeností policistů vyplývá, že u výslechu nezletilých je nejdůležitější a dá se říci i klíčové navázání kontaktu vyslychajícího s vyslychaným. Samotný průběh výslechu je pak u nezletilých v porovnání s výsledkem dospělých osob také odlišný. Vyslychající se musí vždy přizpůsobovat nezletilému. Především musí umět reagovat na danou situaci, musí umět reagovat na reakce nezletilého, na schopnost nezletilého komunikovat a vhodně reagovat na jeho projev. Vlastnímu výslechu však ještě předchází příprava výslechu, která je velmi důležitá a neměla by být ze strany vyslychajícího opomíjena. Příprava je důležitým atributem jak u výslechu dospělých osob, tak i nezletilých osob. Specialisti na výslech dětí shodně uvádí, že příprava u nezletilých je velmi důležitá a nesmí být nikdy opomíjena. Přípravě nezletilých je dále věnována podkapitola 4.1 dané práce.

²⁰ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminallistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, s. 330.

Kriminalistika přípravu výslechu člení na dvě samostatné fáze:

1. **analytickou** – která obsahuje analýzu znalostí, schopností a psychického stavu vyslychajícího (uvedené napomáhá vyslychajícímu poznat stav své mentální psychiky, dovedností, znalostí a schopností), analýzu dosud shromážděných materiálů (seznámení s dosud získanými materiálu), analýzu osobnosti vyslychaného (zde je důležité neposuzovat osobu vyslychaného na základě jeho oblečení, mentálního chování, vzhledu, jeho osobnosti, společenském zařazení, vyjadřovacím schopnostem, nevytvářet si povrchní úsudek o osobě, které pak může vést k závažným chybám při prováděném výslechu).²¹
2. **syntetickou** – která je vrcholem přípravy na nadcházející výslech. *“Vyslychající v ní na základě poznatků získaných v analytické fázi přípravy vytváří podmínky k provedení výslechu a modeluje jeho pravděpodobný průběh.”*²² Syntetická fáze se dělí dále na **obecnou** (rozhoduje se o formě výslechu podle procesního postavení vyslychané osoby, určení předmětu a cíle výslechu, zařazení výslechu do procesu vyšetřování trestného činu, určení času a místa výslechu, možných a nutných účastnících výslechu, stanovení pořadí výslechu několika osob, stanovení pořadí kladení otázek, stanovení důkazů, které budou během výslechu předloženy vyslychajícímu, určení prostředků dokumentace výpovědi a jejich použití) a **zvláštní** část (vychází z přípravy věcné – především jde o vypracování plánu výslechu - jak budu postupovat, volba výslechového prostředí - běžná kancelář, speciální výslechová místnost, příprava potřebných technických prostředků - záznamová technika, organizační zajištění výslechu – kdy se výslech provede, kdo bude přítomen výslechu, vyrozumění účastníků).

2.2.2 Stádia výslechu

Kriminalistika, v souladu s požadavky trestního řádu, rozlišuje tři následující stádia výslechu: úvodní stádium výslechu, stádium souvislého líčení (monolog), stádium otázek a odpovědí (dialog).²³ Výše uvedená stádia při výslechu dospělých osob bývají striktně dodržována. V případě výslechu nezletilých osob se průběh výslechu

²¹ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, s. 328.

²² SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003, s. 19.

²³ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, s. 330.

odvíjí od konkrétní situace. Praxi to znamená, že úvodní stádium je vždy dodrženo, ale následná stádium závisí na konkrétní situaci a na vývoji samotného průběhu výslechu.

1. Úvodní stádium výslechu

Úvodní stádium začíná splněním procesních náležitostí podle trestního řádu. Především se jedná o ověření totožnosti vyslychaného, seznámení vyslychané osoby s předmětem výslechu, poučení o právech a povinnostech vyslychaného podle jejího procesního postavení, řešení otázek spojených s utajením totožnosti svědka, navázání kontaktu vyslychajícího s vyslychaným (slušné a korektní vystupování, vhodné vyjadřování, úprava zevnějšku vyslychajícího), zjištění postoje vyslychané osoby k předmětné věci, formování psychologického kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným (jedná se o vhodné působení na psychiku vyslychaného za účelem vyvolání, či posílení zájmu vyslychaného učinit pravdivou a úplnou výpověď nebo odstranit motiv nepravdivé výpovědi nebo nechuti vypovídat).²⁴

2. Monolog

Úvodní stádium výslechu plynule přechází v monolog, který začíná po poučení vyslychané osoby a seznámením osoby s předmětem výslechu, kdy je osoba vyslychaná vyzvána, aby uvedla, co je jí o předmětu výslechu známo. Pokud osoba vyslychaná neví jak začít, vyslychající navrhně čím má vyslychaná osoba začít. V této fázi však nesmíme zacházet do podrobností. Vyslychaná osoba musí mít dostatečný prostor, aby sama souvisle a spontánně vypovídala o tom, co považuje za důležité, co sama vnímala a co se případně dozvěděla od jiných osob. V této fázi přerušujeme výslech zcela výjimečně jen v případě, když se vyslychaná osoba ve své výpovědi výrazně odchyluje od věci a zabíhá do podrobností nesouvisejících s vyšetřovanou událostí. V průběhu monologu je velmi důležité, aby vyslychající sledoval obsah výpovědi vyslychané osoby, dále sledoval reakce a chování vyslychané osoby, prováděl analýzu výpovědi (umožňuje vyslychajícímu zjistit a podchytit rozpory ve výpovědi, zjistit a podchytit rozpory mezi výpovědí a dosud shromážděnými důkazy, zjistit neúplnost výpovědi, učinit závěr, že vyslychající chce podat, či nechce objektivní výpověď, umožňuje zvolit taktické postupy pro další stádium výslechu za účelem získání úplné a věrohodné výpovědi). Stádium monologu je důležité v návaznosti na další stádium, kdy přecházíme k taktickému postupu a k zvolení vhodných otázek.

²⁴ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, s. 331.

3. Dialog

V daném stádiu probíhá výslech formou kladení otázek a odpovědí. Otázky mají doplnit, upřesnit, konkretizovat, prověřovat informace získané v průběhu monologu vyslychané osoby. Ve stádiu otázek a odpovědí vstupuje do popředí zvláště aktivní úloha vyslychajícího, který se kladením otázek účastní formování výpovědi vyslychaného. Vyslychající v této fázi uplatňuje taktické postupy a snaží se odstranit rozpory a nejasnosti z monologické části. Otázky musí být kladeny jasně a srozumitelně tak, aby vedly k jednoznačné odpovědi. Může se jednat o otázky otevřené, uzavřené, alternativní, usměrňující, testovací, doplňující, připomínající, zpřesňující, situační. Formulace otázek musí být velmi pečlivá, neboť se v ní může odrazit představa vyslychajícího o tom, co se stalo a tím mohou být ovlivněny vzpomínky vyslychaného. „Vyslychané osobě nesmí být pokládány otázky kapciózní (základné, lstivé) nebo sugestivní, případně otázky, v nichž je obsažena odpověď.“²⁵ Průběh výslechu je zaznamenán do protokolu. V závěru protokolu se poznamená závěrečné vyjádření vyslychané osoby. Následně se předloží protokol vyslychané osobě k přečtení, která může navrhnout doplnění protokolu, či opravu v protokolu. Výslech končí přečtením protokolu vyslychaným, který stvrzuje úplnost a souhlas s obsahem protokolu svým podpisem.

2.2.3 Výslechové situace a taktické postupy

Ke správnému zvolení taktiky může přispět i rozpoznání do, které ze tří typických výslechových situací lze konkrétní výslech zařadit. V rámci praxe, se můžeme setkat se situací:

- *kdy vyslychaná osoba chce vypovídat pravdu, pravdivě vypovídá a její výpověď je relativně úplná*
- *vyslychaná osoba chce vypovídat pravdu, ale její výpověď je nepřesná, neúplná a v některých epizodách je v rozporu s objektivně zjištěnými fakty*
- *vyslychaná osoba nechce pravdivě vypovídat a pravdivě nevypovídá²⁶*

Za nejvýhodnější považují první výslechové situace, kdy vyslychající pouze kontroluje úplnost a přesnost výpovědi. V případě nepřesností nebo nejasností vyslychající žádá vyslychaného o upřesnění, či doplnění některých relevantních faktů.

²⁵ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003, s. 20.

²⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, s. 332-333.

Za obtížnější považuji druhou výslechovou situaci, kdy vyslýchaný chce vypovídat pravdu, ale ve výpovědi se objevují určité mezery, nepřesnosti (může se jednat o mezery v paměti, chybné vzpomínky, zdánlivě zapomenutá fakta), které pak budí dojem nevěrohodnosti. V uvedené situaci je velmi důležité udržet psychologický kontakt, využít taktických postupů k překonání zdánlivě zapomenutého.

Největší obtíže, však představuje třetí výslechová situace, kdy nedochází ze strany vyslychajícího a vyslychaného k navázání kontaktu. Zde je nutné vždy zvolit vhodné taktické postupy psychologického působení na lživě vypovídajícího za účelem získání pravdivé výpovědi.²⁷ Jedná se o působení na city, rozum vyslychaného, odpovědnost vyslychaného, stud, kladné vlastnosti vyslychaného, a to vždy v souladu se zákonitostí a etikou.

2.3 Výslech z hlediska forenzní psychologie

Psychologickými aspekty výslechu se zabývá forenzní psychologie, která nesmí být opomíjena a řazena jako druhotná, podřadná, či pouze podpůrná vědní disciplína. Forenzní psychologie úzce souvisí s kriminalistikou a to především s kriminalistickou taktikou. „*Forenzní psychologie zkoumá výslech jako určitou zvláštní formu interpersonálního jednání a objasňuje psychologické souvislosti dění mezi vyslychajícím a vyslychaným. Za druhé se forenzní psychologie zabývá výsledným produktem výslechu, tj. výpovědí.*”²⁸

Z pohledu forenzní psychologie lze výslech rozdělit na dvě skupiny: na *psychologii výslechu* a *psychologii výpovědi*. Psychologie výslechu a psychologie výpovědi spolu úzce souvisí, jedná se o funkčně propojené oblasti forenzní psychologie. Výslech je nejčastějším vyšetřovacím úkonem a má významné postavení v rámci ostatních vyšetřovacích úkonů jako je rekognice, rekonstrukce, проверка výpovědi na místě činu, vyšetřovací experiment. Forenzní psychologie navazuje na kriminalistiku (kriminalistickou taktiku). Funguje jako její pomocná, doplňková disciplína v tom, že poznává a rozvíjí výrazné psychologické stránky výslechu.²⁹ I psychologie výslechu se stále pohybuje v právním rámci utvářeným trestním řádem.

²⁷ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, s. 334.

²⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 282. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk).

²⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 283. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk).

„Psychologie výpovědi *nahlíží na výpověď jako na produkt psychické činnosti a objasňuje, jakým způsobem se výpověď utváří, jaké okolnosti a faktory ovlivňují její pravdivost a úplnost apod.*“³⁰ V praxi se jedná o poznatky, jakým způsobem dochází k formování výpovědi, jaké psychické procesy za ní stojí, jaké okolnosti mají vliv na její kvalitu. Získané informace jsou velmi důležité pro posouzení věrohodnosti.

Psychologie výslechu je druhým okruhem „*studující výslech jako aktuálně probíhající dění mezi vyslychajícím a vyslychaným. V rámci tohoto úhlu pohledu se zkoumá psychologické pozadí výslechu, tj. psychologické jevy, které se uplatňují v průběhu výslechu.*“³¹ Z hlediska praxe je velmi důležité správné psychologické působení vyslychajícího na vyslychaného a to v průběhu celého výslechu. Je důležité, aby vyslychající neovlivňoval vyslychaného např. tak, aby psychologické působení vyslychaného nesvádělo k doznání. Vyslychající se musí vyvarovat i nonverbálního působení (působení tělem a to mimoslovně – např. gesta, výraz ve tváři, postoj těla, jeho částí, tón hlasu)

Forenzní psychologie tedy studuje chování člověka v souvislosti s právem, zkoumá vědomí člověka, jeho myšlenkové pochody, spojitosti mezi vnímáním a zapamatováním, přesnou reprodukci výpovědi.

Do forenzní psychologie se řadí i psychologie výslechu nezletilých, kde je kladen velký důraz na specifika vedení výslechu s nezletilých. Policisté zabývající se výslechem nezletilých shodně uvádějí, že je velmi důležité správné navázání kontaktu s nezletilým. Často i uvádějí, že navázání kontaktu je stěženi pro celý průběh výslechu a mnohdy se zároveň jedná i o nejvíce problémovou část. Jakákoliv nepřiměřené reakce vyslychajícího, ať již verbální, či nonverbální může ovlivnit projev dítěte natolik, že přestane spolupracovat a uzavře se do sebe.

³⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Vyd. 4., V nakl. Portál 2., rozš. Praha: Portál, 2004, s. 256.

³¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Vyd. 4., V nakl. Portál 2., rozš. Praha: Portál, 2004, s. 256.

3 VÝKLAD ZÁKLADNÍCH POJMŮ

„Zvláštní kategorii pro vedení výslechu tvoří děti. Vychází se z premisy, že dítě je schopné poskytnout plnohodnotnou a věrohodnou výpověď jako dospělý.“³²

Výslech nezletilého - dítěte v porovnání s výslechem osoby dospělé je o to složitější, kdy k prováděnému úkonu se musí přistupovat obzvláště šetrně a citlivě. Při výslechu dítěte je nezbytné přihlížet k jeho věku a rozumové vyspělosti (mentální zralosti a paměťové schopnosti). Rozlišovat zvláštnosti výslechu jako oběti trestného činu, svědka nebo osoby, proti níž je vedeno trestní stíhání.

Výslechem **nezletilého** rozumíme výslech osoby mladší 18 let, čili dítěte.

Pojem **dítě** je specifikován v řadě právních předpisů. Z mezinárodních předpisů se jedná např. o úmluvu OSN nazvanou Úmluva o právech dítěte z roku 1989, publikovanou jako sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.,³³ která v článku 1 vymezuje pro své účely dítě *jako každou lidskou bytost mladší 18 let*, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.³⁴

Z Českých právních předpisů nelze opomíjet Nový občanský zákoník, který v § 31 – **nezletilí** vymezuje, *„že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti (zletilosti-dovršením osmnáctého roku věku), je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku (odpovídající jejich věku).“*³⁵ Právní úprava trestního zákoníku specifikuje pojem **dítě** v § 126 – *„Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.“*³⁶ Trestní řád pak specifikuje *výslech svědka osoby mladší osmnácti let.*³⁷ Trestní odpovědností nezletilých se zabývá zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), který nezletilé rozděluje do dvou kategorií (dítě mladší 15 let a mladiství).

³² CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 168.

³³ ČESKO. Úřad vlády České republiky: *Zprávy: plnění mezinárodních úmluv* [online]. CZ, 03.10.2008n. 1. [cit. 2019-03-13]. Dostupné z WWW: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>.

³⁴ ČESKO. Zákon č. 89/2012Sb., Nový občanský zákoník (uzavření manželství). Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

³⁵ ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., Nový občanský zákoník. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

³⁶ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Čerpáno z Automatizovaného systému Právních Informací – ASPI.

³⁷ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 102. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

4 ZVLÁŠTNOSTI VÝSLECHU NEZLETILÝCH

4.1 Výslech z hlediska vývojového stádia dítěte

Vývojem jedince se zabývá vývojová psychologie. „*Vývojová psychologie je jednou ze základních disciplín psychologie. Zabývá se činiteli, zákonitostmi a průběhem psychického vývoje člověka od početí po smrt. Shromažďuje, popisuje, srovnává a třídí poznatky o duševním životě člověka od počátku až do konce jeho vývoje. Sleduje ustavičné proměny, vznikání a zanikání, které probíhají u člověka od počátku jeho života. Studium změn chování a prožívání v určitém časovém průběhu je nejobecnějším předmětem široce chápané vývojové psychologie. Proces vznikání, proměn a zanikání se nazývá geneze (z řeckého genesis - vznik).*“³⁸

Vývojová psychologie se zabývá psychickým a fyzickým vývojem dítěte, kdy dítě během života prochází množstvím vývojových změn. Každé vývojové období dítěte je něčím specifické. Dochází ke změnám v duševním dění, projevům dítěte, jeho rozumové vyspělosti a vnímání. V souvislosti s vývojem jedince se nesmí opomíjet ani jeho individualita (psychické změny, biologický aspekt, sociální prostředí, rozumové vnímání). V rámci provádění úkonu výslechu u nezletilých považují za velmi důležité zhodnocení vývojového stádia u dané osoby, přičemž nesmí být opomíjena jak mentální, tak i duševní vyspělost.

Existuje celá řada členění dle vývojového období dítěte. Pro policejní praxi se nejčastěji užívá členění do 4 kategorií:

1. Předškolní věk 3-6 let
2. Mladší školní věk 6-11 let
3. Střední školní věk 11-14 až 15 let
4. Starší školní věk do 18 let

Výše uvedené dělení je v policejní praxi, také pouze orientační. Uvedené kategorie se mohou lišit od individuální vyspělosti dítěte, proto v následné charakteristice vývojového období jsou tyto kategorie dále více rozčleněny, kde jsou vytyčena specifika určitého věkového období.

³⁸ ČESKO. WIKIPEDIE *Otevřená encyklopedie: Vývojová psychologie* [online]. CZ, 2018 [cit. 2019-03-13]. Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDvojov%C3%A1_psychologie.

4.1.1 Předškolní období od 3 do 6-7 let

V uvedeném období je dítě nejvíce vázáno na přítomnost, velmi špatně chápe pojem času (nezná pojem minulost, budoucnost). Myšlení je v daném vývojovém období egocentrické (dochází k skreslování reality). Malé děti nedokážou rozlišovat podle počtu (pouze v rozmezí 4-5, více je již moc). Pro dítě je důležité, jak se situace jeví jemu, ulpí na jednom nápadném znaku a jiný, třeba i podstatnější přehlédne (nedokáží ještě uvažovat komplexně). Malé děti mají výbornou kapacitu paměti a také mají schopnost vnímat i reprodukovat detaily (zapamatovávají si bezděčně). V předškolním věku je důležité pomáhat s fantazií (vyskytují se tzv. nepravdivé lži, kdy děti kombinují vzpomínky s fantazií). Malé děti dokážou vyjádřit pouze své pocity a pamatují si jen část sdělení, které slyší. Pro malé dítě je velmi důležité jak se mu situace jeví (svět je pro něj takový, jak vypadá). Předškolní děti ignorují informace, které by jim překážely a komplikovaly pohled na svět. Pokud dítě chápe předmět výtvarného díla, může být vyslechnuto bez ohledu na věk (dítě lze vyslechnout na základě jeho psychické vyspělosti). V uvedeném věku si děti všímají jednání dospělých a snaží se je napodobovat.

Při komunikaci s nezletilým v předškolním věku je dobré si uvědomit:

Pozor na sugestibilitu (ovlivnitelnost druhým)! Pro dítě je důležitá neustálá zpětná vazba a je pro něj důležité hodnocení od druhého. Děti v tomto věku ještě nedokážou souvisle vykládat, ale mohou podat použitelnou výpověď. Je nutné se vyvarovat cizích slov a odborným termínům, dítě jim nerozumí. Vhodné je používat holé věty, hovořit stručně. Pojmenovávat věci, tak jak jsou dítěti známé, tak je samo řeklo. V daném věkovém období je vhodné užívat otevřené otázky, jednoduše formulované.³⁹

4.1.2 Mladší školní věk období 6-7 do 8-9 let

Pro uvedené věkové období je typické, že poznávání se odvíjí od tzv. školní zralosti. Děti v mladším školním věku již vnímají pořadí věcí, zaměřují se na detail, ale detaily stále chápou jako součást celku. Psaní není stále zautomatizované. Mají různé pohledy na skutečnost, umí přesouvat pozornost, kterou koncentrují v rozsahu 7-10 minut. V myšlení již používají logiku, kdy myšlení je vázáno na realitu. Děti

³⁹ KOLÁŘOVÁ, Alena. Metodická příručka – *Specializační kurz pro policisty s profesní specializací (Výslech dětského svědka- oběti mravnostní trestné činnosti)*, Praha: Tiskárna MV, s. p. o., 2015. s. 4.

v uvedeném věkovém období ještě nedovedou odhadnout vlastní schopnosti. Některé děti v tomto věku nedokáží pojmut odpovědnost za své chování. U dětí mezi 6-12 lety dochází k intenzivnímu rozvoji paměti a její kapacity (pamatují si prožité události popisným, fotografickým popisem).⁴⁰ Již dovedou hodnotit emoce, rozvíjí se u nich sebekontrola a často sdílí emoce se svými vrstevníky. Dovedou již řadit události v sledu, jak k nim došlo. Chápu pojem později a dříve. Dítě v mladším školním věku věnuje pozornost těm informacím, které považuje za významné. Předmět události zveličují. Neumějí ještě často rozeznat důležité od méně důležitého. Nedostatek životních zkušeností doplňují představivostí a fantazií.⁴¹

4.1.3 Střední školní věk období od 8-9 do 11-12 let

Ve středním školním věku dochází k zvýšení koncentrace a koordinace vnímání. Kolem 10 let již děti udrží pozornost 10 až 15 minut. V uvedeném věkovém období jsou děti poměrně kritičtí a dokáží již vnímat, v čem se odlišují od ostatních v kladném i záporném směru. Dochází k rozvoji vztahů s vrstevníky, rodina se dostává do pozadí. Rozvíjí se přátelství a pocit solidarity mezi vrstevníky. V uvedeném věkovém období vznikají první konflikty mezi vrstevníky a dochází k vyčleňování dětí.⁴²

4.1.4 Starší školní věk od 11-12 do 15 let

Ve starším školním věku nastává období puberty. Starší školní děti se již dokáží přesně sebehodnotit, především mimo kolektiv. Nastává potřeba prosazování. Uvedené věkové období je charakteristické snahou o nezávislost, zbavit se dohledu rodičů a dospělých. V daném období je kladen důraz na spravedlnost ze strany dospělých. Dochází k rozlišení podle pohlaví. Starší školní děti mají nedostatečně pevnou vůli. Snaží se napodobovat dospělé. Dalším rysem je snaha o společenské styky. Starší školní děti jsou již samostatní v práci. Ne vždy správně vnímají jednání lidí a někdy schvalují negativní jednání. U dětí staršího školního věku je typické nedostatečné kritické hodnocení vlastního jednání. Přání starších školních dětí často neodpovídá reálným možnostem, je zde sklon k fantazii a výmyslům. Charakter a názor ještě není u této věkové skupiny zformovaný. Starší školní děti nejsou schopni rozeznat

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 324. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk).

⁴¹ KOLÁŘOVÁ, Alena. Metodická příručka – *Specializační kurz pro policisty s profesní specializací (Výslech dětského svědka- oběti mravnostní trestné činnosti)*, Praha: Tiskárna MV, s. p. o., 2015. s. 4.

⁴² KOLÁŘOVÁ, Alena. Metodická příručka – *Specializační kurz pro policisty s profesní specializací (Výslech dětského svědka- oběti mravnostní trestné činnosti)*, Praha: Tiskárna MV, s. p. o., 2015. s. 4.

odvahu od hazardu. Jsou emoční labilita a úzkostlivý. Chování typu všechno vím a všechno znám není neobvyklé.⁴³

4.1.5 Starší školní věk do 18-20 let

Období od 10 do 20 let je obdobím dospívání (období adolescence), dále se jedná o přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí, kdy dochází ke komplexní proměně osobnosti ve všech oblastech (somatické, psychické, sociální). Pro uvedené věkové období je typické systematické uvažování, schopnost experimentovat s vlastními úvahami, používání abstraktního způsobu myšlení, hypotetické uvažování, schopnost používat logické operace, analytické schopnosti, snaha polemizovat. Dále je typická nadměrná kritičnost, vztahovačnost, přecitlivělost, nedostatek sebeovládání, často agresivita, nechut' projevovat city na venek. Pro období prepuberty je charakteristická touha poznat svět. U starších školních dětí platí obecně vysoká věrohodnost a schopnost reprodukovat události. Někdy však může docházet naopak k úmyslnému zkreslování výpovědi. Starší školní děti mají již poměrný reálný odhad svých schopností a dovedností. Odmítají výjimky a kompromisy. Vytváří se vrstevnické skupiny. Dochází k navazování kontaktů přes sociální sítě a k odpoutávání se od rodiny. Děti ve věku 16-17 let se již můžou vyslýchat s použitím taktických pravidel, která se používají při výslechu dospělých. Dětem mladším 15 let při výslechu tykáme, starším již zpravidla vykáme.⁴⁴

4.2 Výslech z hlediska paměti

Již v předešlé kapitole bylo řečeno, že výslechem rozumíme kriminalistickou metodu, kterou na základě zákonem stanovených podmínek získáváme informace z paměťových stop obsažených ve vědomí člověka.

„Paměťovými stopami rozumíme ideální obraz, který vznikne nebo se zformoval v příčinné souvislosti s kriminalisticky významnou událostí. Paměťová stopa je tvořena jako každá jiná stopa materiálním nositelem informace a informací samotnou, která je ve stopě určitou formou zakódována. Přírozenou formou projevu-kódem paměťových stop je zejména lidská řeč. Informace obsažená v paměťových stopách může být vyděleny pouze osobou, jejíž vědomí je nositelem relevantní informace. Vydělování

⁴³ KOLÁŘOVÁ, Alena. Metodická příručka – *Specializační kurz pro policisty s profesní specializací (Výslech dětského svědka- oběti mravnostní trestné činnosti)*, Praha: Tiskárna MV, s. p. o., 2015. s. 4.

⁴⁴ KOLÁŘOVÁ, Alena. Metodická příručka – *Specializační kurz pro policisty s profesní specializací (Výslech dětského svědka- oběti mravnostní trestné činnosti)*, Praha: Tiskárna MV, s. p. o., 2015. s. 4.

informace obsažené v paměťové stopě probíhá pomocí psychického procesu reprodukce.“⁴⁵

Paměť je tedy schopnost uchovávat informace. Rozeznáváme paměť krátkodobou, dlouhodobou, mechanickou, či logickou, dále pak podle smyslů- např. zrakovou (obrazovou), sluchovou, pohybovou, čichovou, podle obsahu (např. čísla, obličej). K paměťovým procesům patří: *vštípení* (kódování), *uchování* (podržení), *vybavování* (reprodukce) a *zapomínání* (vytěsnění).

Paměť dítěte může ovlivnit výslech. Děti, které ještě nedosáhly plné vývojové zralosti, nemohou být nositelem tak kvalitních paměťových informací, a proto výpověď dítěte může být v porovnání s výpovědí dospělého na dané paměťové informace chudší.⁴⁶ To však neznamená, že dítě nemůže podat úplnou a věrohodnou výpověď. U dětí převažuje tzv. *mechanická paměť* (pro mechanickou paměť je charakteristické ukládání informací díky častému opakování a učení se), která s přibývajícím věkem dítěte klesá a do popředí se dostává tzv. *logická paměť* (uspořádání informací do celků). „*Odlišuje-li se dítě svou výpovědí od výkonu věkově srovnatelných vrstevníků, je vhodné přizvat ke konzultaci nebo znaleckému posouzení případu odborníka psychologa.*“⁴⁷ Z provedených rozhovorů z řad zkušených policistů je zřejmé, že dětská výpověď bývá často posuzována z hlediska věrohodnosti. Toto posuzování však neplyne pouze na základě věku dítěte, jeho psychické a duševní vyzrálosti. Především dochází ke zkoumání dětské věrohodnosti z důvodu předsudků, že dítě nikdy nemůže podat úplnou a věrohodnou výpověď. Odborníci zabývající se výslechem nezletilých toto tvrzení vyvrací na základě svých zkušeností. Jako příklad uvádí, že dítě oproti dospělé osobě často vypovídá pravdivě, nezaújatě a umí vylíčit, či popsat pouze to, co skutečně prožilo, či vidělo. Dítě v nízkém věku neumí vymýšlet situace a scénérie. Dítě žije prožitkem, zážitkem a především nápodobou, kterou přebírá od dospělých.

Z hlediska dlouhodobé paměti můžeme pohlížet na výslech dítěte ze dvou hledisek. Z hlediska *deklarativní paměti* (*explicitní*- uchovává vzpomínky a faktické znalosti, vybavení si dříve vnímaných skutečností, které lze vyjádřit slovy) a *nedeklarativní paměti* (*implicitní*- obsahuje dovednosti, návyky, pravidla, tzv. paměť dovedností, nelze vyjádřit slovy). Z výše uvedeného vyplývá, že u dítěte s převahou tzv. nedeklarativní paměti bude vedení výslechu složité a náročné, jelikož dítě s převahou

⁴⁵ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004, s. 330.

⁴⁶ KUBÍK, Ondrej. *Investigatívna psychológia*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 384.

⁴⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 325. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk).

dané dlouhodobé paměti si je schopno zapamatovat pouze senzorické a motorické zážitky, které nelze slovně vyjádřit. Z hlediska vývojového stádia dítěte lze říci, že u dětí v období do 5-7 let převládá tzv. nedeklarativní paměť. Je logické, že malé děti nemohou dosahovat takové paměťové kapacity jako dospělé osoby. V porovnání s dospělou osobou děti, často vnímají detaily, které dospělé osoby přehlídí, či nepovažují za podstatné, proto výpověď nezletilého může být kolikrát ucelenější a přesnější než výpověď dospělé osoby. Paměť dítěte může být ovlivněna i daným zážitkem, které dítě prožilo (traumatizující situací), kdy se u dítěte může rozvinout tzv. posttraumatická stresová porucha⁴⁸, která má vliv na deklarativní paměť a pro vyslychajícího pak vedení výslechu může být náročné. Dalším faktorem, který ovlivňuje dětskou paměť, je čas. U výslechu dětí platí přísloví „*Čím dříve, tím lépe*“.

Posttraumatická stresová porucha patří mezi úzkostné poruchy, která se rozvíjí po stresující, emočně těžké události. Posttraumatická stresová porucha se vyznačuje poruchou chování, prožívání, včetně somatických reakcí (poruchy spánku – při usínání, časté buzení, dětské noční děsy, potivost, třes, nevolnost, zvýšená podrážděnost, ataky hněvu nebo vzteku, porucha koncentrace, neschopnost soustředění, nepřiměřená reakce v neočekávaných situacích). Posttraumatická stresová porucha vzniká jako důsledek extrémního stresového zážitku, či prožitku.

„Posttraumatická stresová porucha se u obětí trestných činů může projevit:

- okamžitě po odeznění akutní reakce, plynule na ni navazuje

- jako zpožděná (odložená) či protahovaná odezva na otřesný zážitek, poté co byla oběť zdánlivě bez příznaků.“⁴⁹

Odložená posttraumatická stresová porucha se častěji vyskytuje u obětí trestných činů, u kterých z různých důvodů neproběhla rozvinutá akutní reakce na stres. Dostavuje se přibližně po 3-4 měsících, není však výjimkou, že posttraumatická stresová porucha nastává, až mnoho let po stresovém zážitku.

Ani u nezletilých není výjimkou, že trpí posttraumatickou stresovou poruchou. V případě, že dítě uvedenou poruchou trpí je velmi důležitý zvláště citlivý přístup k prováděnému úkonu ze strany vyslychajícího, tak aby uvedené trauma neprohluboval a v tom nejhorším případě se nemusel úkon výslech opakovat.

⁴⁸ ČESKO. POLÁCH, MUDr.Ladislav. *U psychiatra.cz: Posttraumatická stresová porucha* [online]. 20.08.2015 [cit. 2019-03-13]. Dostupné z WWW: <http://www.upsychiatra.cz/posttraumaticka-stresova-porucha/>.

⁴⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 31.

5 VÝSLECH DÍTĚTE PODLE PROCESNÍHO POSTAVENÍ

V současné době se všeobecně vychází ze stanoviska, že děti jsou schopné poskytnout plnohodnotnou výpověď. „*S tímto názorem pracuje i zákon, který výslech dětí připouští a upravuje jejich podmínky.*“⁵⁰ Z rozhovorů z řad specialistů je zřejmé, že v dnešní době jsou vyslýchány již malé děti ve věku 3 let.

Dítě se může v rámci úkonu výslechu nacházet v postavení svědka, oběti trestného činu, či osoby, proti níž je vedeno trestní stíhání. V porovnání s výslechem dospělých osob je, při výslechu s nezletilým kladen velký důraz na šetrnost provádění úkonu. Dalším kritériem odlišným od výslechu osoby dospělé je, že výslech musí být proveden po obsahové stránce tak, aby jej nebylo nutné již opakovat.

5.1 Svědek

Postup vedení výslechu s nezletilým – osoby mladší 18 let je stanoven v § 102 trestního řádu. Uvedené ustanovení dává povinnost vyslýchat osobu mladší 18 let o okolnostech, jejichž oživování v paměti by mohlo nepříznivě ovlivnit duševní a mravní vývoj dítěte obzvláště šetrně a po obsahové stránce tak, aby již výslech nebylo zapotřebí znovu v dalším řízení opakovat. K výslechu se vždy přibere orgán sociálně-právní ochrany dětí nebo osoba, která má zkušenosti s výchovou dětí. Trestní řád připouští v rámci prováděného úkonu přítomnost rodiče. Pokud jde o přibrání osoby rodiče, již před výslechem je vhodné zjistit, ke kterému z rodičů má dítě větší důvěru a před kterým se nebojí hovořit. Pokud se přibere k výslechu např. otec, kterého se dítě bojí, dítě nic neřekne, jelikož se bude bát potrestání. Z praxe však vyplývá, že pro samotné provedení výslechu dítěte je přínosnější, když osoba rodiče není výslechu přítomna. Není však vyloučeno, že výslechu dítěte může být přítomna důvěrná osoba dítěte, či opatrovník.

V případě výslechu nezletilých bývají zpravidla přítomni i státní zástupce a soudce a to zejména v případech hodných zřetele, kdy policejní orgán po zvážení všech okolností rozhodl o provedení výslechu jako neodkladný a neopakovatelný úkon.

⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 324. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk).

V ojedinělých případech může být přítomen i přibráný soudní znaleci z oboru psychologie, odvětví dětské psychologie. Dítě nesmí být jakýmkoli způsobem poškozeno, především traumatizováno opakováním vyšetřované události, proto je nezbytné výsledk nezletilého přesně zaprotokolovat, případně i zadokumentovat pořízením kamerového záznamu, který by mohl být použit jako jeden z důkazů u soudního řízení. Z tohoto hlediska je nutné podotknout, že výsledky dětí a nezletilých patří mezi nejobtížnější.

Pro zkvalitnění práce orgánů činných v trestním řízení v rámci Policie ČR byl v návaznosti na zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže vydán závazný pokyn Policejního prezidenta o činnosti na úseku dětí, tj. všech osob mladších 18 let, který požaduje, aby výsledky dětí prováděli zejména specialisté, tedy příslušníci policie působící na úseku vyšetřování, kteří mají zvláštní průpravu pro zacházení s dětmi.⁵¹ Jedná se o zkušené policisty, kteří absolvují pravidelná školení a speciální kurzy.

Zákon o soudnictví dále vyžaduje, aby u neodkladných a neopakovatelných úkonů bylo fyzicky přítomno více lidí, což může být pro dítě traumatizujícím zážitkem a může to i ovlivnit ve značné míře schopnost dítěte vypovídat. Proto je v těchto případech vhodné provádět výsledk dítěte v oddělené části místnosti tak, aby přítomni měli možnost průběh výsledku i reakce vyslychaného, případně názorné ukázky s pomůckami, kresby apod., sledovat. Podobný postup je volen i v případech utajení totožnosti svědka podle ustanovení § 55 odst. 2 trestního řádu, kdy svědek vystupuje pod smyšleným jménem a není v těchto případech možný vizuální kontakt.

Jak je shora uvedeno, důležitost správného provedení výsledku nezletilého jako neodkladného a neopakovatelného úkonu je dána především ochranou dítěte před opakováním traumatizujících zážitků a umožňuje v hlavním líčení podle § 211 odst. 2 trestního řádu řádně z procesního hlediska provedené výsledky v přípravném řízení pouze přechít. Občanský soudní řád ustanovením § 178 odst. 2 podmiňuje výsledk nezletilého před soudem podmínkou vhodnosti, takže záleží pouze na zvážení soudu, zda v krajním případě bude v hlavním líčení výsledk opakovat.

Je nutné dále připomenout, že v případě výsledku nezletilých, coby svědků, je usnesením policejního orgánu přibírán soudní znalec z oboru dětské psychologie, který se ve znaleckém posudku vyjadřuje zejména k rozumové vyspělosti dítěte, jeho schopnosti správně interpretovat prožité události, jichž bylo svědkem, tj. především

⁵¹ ČESKO. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 289/2016, o činnosti na úseku dětí. Čerpáno z Automatizovaného systému Právních Informací - ASPI.

k věrohodnosti svědka a jeho svědecké výpovědi. Znalecký posudek je pak jedním z hlavních listinných důkazů. Další důležitostí je, že osobě mladší 18 let lze klást otázky jen prostřednictvím orgánu činného v trestním řízení.⁵²

„*Je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší než 15 let, je třeba ji poučit přiměřeně jejímu věku.*“⁵³ Samotné poučení nezletilého představuje oproti poučení osoby dospělé velmi nelehký úkol. Vyslýchající musí umět dítě poučit tak, aby dítě chápalo, čeho se poučení týká a proč je mu to říkáno. Samotné poučení, je ze zkušeností specialistů velmi problematické, protože poučení musí být vždy provedeno v souladu s trestním řádem. Dítě mladší 15 let je dle ustanovení § 89 zákona o soudnictví ve věcech mládeže trestně neodpovědné, a proto se nemusí poučovat o následcích křivé výpovědi.

5.2 Poškozený – oběť trestného činu

Trestní řád nestanovuje zvláštní postup provádění výslechu s nezletilým v postavení poškozeného, proto se při výslechu takové osoby užívá obdobně ustanovení o výslechu svědka. Pojem poškozený upravuje § 43 trestního řádu: „*Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený).*“⁵⁴

V zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změnách některých zákonů (dále jen zákon o obětech trestných činů) pojem poškozený – oběť upravuje ustanovení § 2 odst. 2: „*Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.*“⁵⁵ Dále pak v § 2 odst. 3 zákona o obětech trestných činů vymezuje i jako oběť osobu v pokolení přímém (manžel, manželka, sourozenec, osvojenec aj.) v případě, že byla oběti trestným činem způsobena smrt. V § 2 odst. 4 písm. a) zákona o obětech trestných činů je dále specifikováno, že *zvláště zranitelnou obětí se rozumí dítě*. Postup podání vysvětlení a výslech oběti je stanoven § 18 a 19 zákona o obětech trestných činů, podání vysvětlení a výslech zvláště zranitelných obětí pak v ustanovení § 20 citovaného zákona.

⁵² ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 102 odst. 3. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

⁵³ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) § 101. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

⁵⁴ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

⁵⁵ ČESKO. Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změnách některých zákonů. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>.

Dle § 20 - Zvlášť zranitelnou obětí je v trestním řízení nutné vyslyšet obzvláště citlivě a s ohledem na konkrétní okolnosti, které ji činí zvlášť zranitelnou. Je-li to možné, výslech zvlášť zranitelných obětí v přípravném řízení provádí osoba k tomu vyškolená (specialista) v prostorách pro tento účel upravených či přizpůsobených (speciální výslechová místnost pro děti). Je-li obětí dítě, výslech v přípravném řízení provádí vždy osoba k tomu vyškolená s výjimkou případů, kdy se jedná o úkon neodkladný a vyškolenou osobu nelze zajistit. Výslech zvlášť zranitelné oběti se provádí tak, aby později nemusel být opakován. Uvedené kritérium je velmi důležité orgány činné v trestním řízení musí zamezit druhotné viktimizaci. V případě dalšího výslechu před stejným orgánem je vyslychajícím zpravidla stejná osoba, nebrání-li tomu důležité důvody. Nepřeje-li si zvlášť zranitelná oběť bezprostřední vizuální kontakt s osobou podezřelou ze spáchání trestného činu nebo s osobou, proti níž se trestní řízení vede, učiní se, nebrání-li tomu závažné důvody, potřebná opatření, aby k takovému vizuálnímu kontaktu nedošlo, zejména se využívá audiovizuální techniky, je-li to technicky možné. Přitom je třeba zajistit, aby nebylo porušeno právo na obhajobu. Jako příklad lze užit výslech dětského svědka v řízení před soudem, kdy na základě doporučení znalců z důvodu zabránění další stresové zátěži nezletilého dochází k přečtení výpovědi nezletilého z přípravného řízení podle § 102 odst. 2 trestního řádu a dále k přehrání zvukového a obrazového záznamu výpovědi nezletilého. V případě nutnosti opakování výslechu nezletilého v řízení před soudem, pak k výslechu nezletilého dochází ve vedlejší místnosti, mimo jednací síň a to vždy za pomoci video projekce, kterou je výslech přenášen do jednací síně.

5.3 Trestní odpovědnost nezletilých

Trestní odpovědností nezletilých se zabývá zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže), který nezletilé rozděluje do dvou kategorií:

- a) *mládež: dítě mladší 15 let* (jednání, které má znaky trestného činu a dopustí se ho dítě mladší 15 let, se označuje jako *čin jinak trestný*)
- b) *mladiství: 15-18 let* (trestní čin spáchaný mladistvým se nazývá *provinění*)

Dítě mladší 15 let není trestně odpovědné. Dopustí-li se dítě mladší 15 let činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě, která jsou

uvedena v § 93 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Opatření se ukládá na základě výsledků pedagogicko-psychologického vyšetření.

Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento trestný čin odpovědný. Dopustí-li se mladistvý, dle výše uvedeného činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít vedle ochranných opatření obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle citovaného zákona u dětí mladších patnácti let.

„Opatření je základní hmotně právní formou reakce státu na trestnou činnost mladistvých, ukládané soudy pro mládež v trestním řízení za provinění mladistvému pachateli a slouží zejména k ovlivnění dalšího života mladistvého v souladu s účelem zákona o soudnictví ve věcech mládeže (§ 1 odst. 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže) a s účelem opatření (§ 9 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže).“⁵⁶

„Mladistvý má právo na zacházení přiměřeně jeho věku, duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu.“⁵⁷ Mladistvý musí mít obhájce a to od zahájení trestního stíhání. O zahájení trestního stíhání mladistvého je na rozdíl od trestního stíhání osoby dospělé dále zapotřebí bez zbytečného odkladu informovat jeho zákonného zástupce, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí a probační a mediační službu. Všechny orgány činné jsou povinny vždy mladistvého poučit o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Mladistvý má dále právo na zákonného zástupce, který jej může zastupovat (např. zvolit obhájce mladistvého, činit za něj návrhy, podávat za něj žádosti a opravné prostředky). Dále je oprávněn se účastnit úkonů, kterých se podle zákona může účastnit mladistvý.

Další potřebný úkon je zjištění poměru mladistvého (např. zjištění osobních, rodinných, i jiných poměrů, poznání osobnosti a dosavadního způsobu života), který je prováděn prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo Probační a mediační službou. Osoba mladistvého může být vzata do vazby a to jen tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak. Při výslechu obviněného mladistvého je nutno šetřit jeho osobnost a přistupovat k danému úkonu ohleduplně.

⁵⁶ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 313.

⁵⁷ ČESKO. Zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) § 42 odst. 1. Čerpáno z Automatizovaného systému Právních Informací – ASPI.

6 PRAKTICKÁ ČÁST – VEDENÍ VÝSLECHU S NEZLETILÝM

Samotné provedení výslechu s nezletilým představuje složitou, odpovědnou a velice náročnou činnost. Na vyslýchajícího jsou v případě výslechu s nezletilým kladeny vysoké a opodstatněné nároky profesionality, empatie, porozumění a trpělivosti. Z pohledu komparace výslechu dospělých osob představuje výslech nezletilých v mnoha směrech odlišnost a specifičnost. Uvedená kapitola je zaměřena na daná specifika výslechu nezletilých, především na odlišnost výslechového prostředí, užití demonstračních pomůcek, vedení rozhovoru s nezletilým, kladení otázek, včetně možných chyb, při vedení rozhovoru s nezletilým. Z důvodu přiblížení daných specifik výslechu nezletilých i laické veřejnosti je uvedená kapitola obohacena o zkušenosti specialistů, které byly zjištěny při provádění rozhovorů v březnu roku 2019 v rámci kvalitativního výzkumu. Rozhovor obsahoval 9 jednoznačných, uzavřených otázek a byl proveden ústní formou (viz. příloha). Celkem bylo osloveno šest specialistů, z toho pět zodpovědělo 9 otázek v rámci kvalitativního výzkumu. V rámci bakalářské práce byl dále dne 14. 03. 2019 proveden interview (rozhovor) s PhDr. Alenou Kolářovou, který je taktéž součástí příloh dané práce.

Z trestněprávního pohledu je zřejmé, že zákon nestanovuje žádnou věkovou hranici pro výslech dětí. V současné době se věková hranice snižuje pod tzv. školní věk. V souvislosti s taktikou výslechu je známá všeobecná premise, že výslech dětí se nemá opakovat a má být proveden pouze jednou. Z provedených rozhovorů je zřejmé, že k opakovanému výslechu dítěte dochází pouze v ojedinělých případech. Pokud však k opakování výslechu dochází, vždy se jedná o selhání vyslýchajícího, který nedokázal provést výslech s nezletilým tak, aby jej nebylo nutné opakovat.

Samotnému výslechu předchází příprava, která již byla popsána v obecné části práce v kapitole 2, kde je hodnocen výslech z pohledu dospělých osob. Výslech nezletilých velmi často představuje jediný prostředek k získání důkazů k objasnění věci, a proto u nezletilých dětí je samotná příprava výslechu velmi důležitá. V rámci rozhovoru s PhDr. Alenou Kolářovou, která má dlouholeté zkušenosti s výslechem nezletilých byla tato skutečnost potvrzena. PhDr. Alena Kolářová uvádí, že příprava u výslechu s nezletilým nesmí být nikdy opomíjena a vyslýchající se musí na prováděný

úkon vždy důkladně připravit.⁵⁸ Z provedených rozhovorů je zřejmé, že všichni specialisti považují přípravu za velmi důležitou a vždy se na výslech s nezletilým důkladně připravují. Dále bylo zjištěno, že každý specialista přípravě věnuje odlišný čas. Průměrně přípravě věnují specialisti 2-3 hodiny.

Dalším specifikem výslechu s nezletilým v komparaci s výslechem dospělé osoby je, že výslech s nezletilým dle interních pokynů Policie České republiky provádí specialisti, kteří mají zvláštní průpravu k prováděnému úkonu. Další odlišností je, že úkon s dítětem mladším 15 let se nesmí provádět v době od 22:00 do 06:00 hodin s výjimkou provádění neodkladného a neopakovatelného úkonu a dále pak případů zločinů, kdy hrozí nebezpečí z prodlení. Uvedené úkony se pak mohou provádět pouze za přítomnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo jiné osoby, která má zkušenosti s výchovou dětí. Při provádění výslechu s dítětem mladším 15 let musí být vždy vyrozuměn zákonný zástupce.

Z provedených rozhovorů je zřejmé, že výslech s nezletilým se nejčastěji provádí ve speciální výslechové místnosti, která je uzpůsobena dětem. Zcela ve výjimečných případech dochází k výslechu nezletilého mimo uvedenou místnost. Dalším zjištěním v rámci provedených rozhovorů je, že převážná část specialistů považuje poučení nezletilého za náročný úkon a vždy je nutné nezletilou osobu poučit přiměřeně jejímu věku. V rámci kladení otázek specialisti užívají nejčastěji otevřené otázky. Při objasňování sexuálního zneužívání, či týrání dítěte specialisti velmi často využívají speciálních demonstračních pomůcek, jako jsou panenky Jája a Pája. Z rozhovorů je také zřejmé, že samotný průběh výslechu může být méně, či více náročný. Většina dotazujících se shoduje, že samotný úkon je velmi náročný. V případě lživě vypovídajícího dítěte většina vyslychajících zjišťuje příčinu, proč tomu tak je. Dalším důležitým faktorem v rámci provádění výslechu s nezletilým je navázání kontaktu mezi vyslychajícím a vyslychaným. Na uvedeném se shodují všichni dotazovaní.

6.1 Příprava

Jak již bylo řečeno v kapitole 6 nedílnou součástí výslechu s nezletilým je příprava, která především zahrnuje: nastudování dosud nashromážděného spisového materiálu, zjištění informací k osobnosti vyslychaného (věk dítěte, pohlaví, jeho

⁵⁸ Rozhovor s paní PhDr. Alenou Kolářovou, toho času občanským zaměstnancem odboru obecné kriminality Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy, ze dne

zkušenosti, zda netrpí nějakou poruchou, mentální vyspělost, rodinné poměry), příprava scénáře výslechu (scénář musí obsahovat: datum, čas a místo konání úkonu, spisovou značku případu, jaká věc je vyšetřovaná, trestně právní kvalifikace skutku, výčet osob zúčastněných se na úkonu, kdo a čím pořizuje dokumentaci), příprava speciální výslechové místnosti, výběr zúčastněných osob (rodič, klinický psycholog, soudní znalec, státní zástupce, orgán sociálně-právní ochrany, obhájce obviněného aj.). Dále je důležité dodržení všech právních, kriminalistických a psychologických zásad, zajistit technické prostředky, zvolit čas a místo konání. Ze zkušeností policistů – specialistů vyplývá, že důležitou fází přípravy je i promyšlení si poučení s ohledem na věk a mentální úroveň dítěte. Příprava výslechu u nezletilých ve srovnání s výslechem dospělých osob představuje daleko složitější, náročnější a zodpovědnější činnost. Výslech nezletilých se v porovnání s výslechem dospělých provádí ve speciální výslechové místnosti, která je uzpůsobena dětem. V případě dětského svědka – oběti trestného činu se pak při výslechu s nezletilým využívají demonstrační pomůcky, jako jsou panenky Jája a Pája.

6.1.1 Výslechové prostředí

Do obecné části přípravy patří i příprava výslechového prostředí, která je při výslechu s nezletilým také velmi důležitá a nesmí být ze strany vyslychajícího opomíjena. Prostor, ve kterém výslech probíhá, výrazně ovlivňuje efektivitu výslechu. Na děti negativně působí neznámé a cizí prostředí, ke kterému má vrozenou nedůvěru. V rámci komparace výslechového prostředí dospělých a nezletilých osob, lze říci, že místo, kde výslech s nezletilým probíhá je značně odlišné. Výslech dospělých osob probíhá nejčastěji v běžné policejní kanceláři. Zatímco u nezletilých, které se staly obětí trestného činu, či byly svědkem trestní události, se využívá speciální výslechové místnosti, která je uzpůsobena výhradně výslechu nezletilým a mladistvým (čistě, útulné a vhodně vymalované prostředí, připomínající rodinné zázemí, doplněné o hračky, obrázky, knížky, psací potřeby a vybavení přizpůsobené dětskému věku).

Z hlediska kriminalistiky dělíme výslechové prostředí na:

- a) *vnější výslechové prostředí* – vnějším prostředím rozumíme místo, tam kde se výslech koná (např. kancelář, zdravotní zařízení, speciální výslechová místnost).
- b) *vnitřní výslechové prostředí* – vnitřním výslechovým prostředím pak rozumíme vnitřní klima dané výslechové místnosti.

Prostředí, ve kterém výslech probíhá, má velký vliv na samotné dítě. Výslechové prostředí ovlivňuje náladu dítěte, jeho ochotu sdělovat, spolupracovat a dále ovlivňuje i obrazotvornost dítěte. Záleží i na vhodném uspořádání výslechové místnosti, tak aby např. nebyla místnost přemíru vybavena vším možným a neodvádělo to pozornost nezletilého. Z provedených rozhovorů je zřejmé, že navázání psychologického kontaktu s dítětem na začátku úkonu je velmi důležité a má velký vliv na následný průběh výslechu. Většina specialistů uvádí, že navázání kontaktu s nezletilým považují dokonce za klíčové. Pokud vyšetřující policista naváže s dítětem kontakt, získá si jeho důvěru a vyvolá u dítěte pocit bezpečí, pak jsou teprve splněny podmínky k tomu, aby dítě vypovídalo a svědilo se svými nepříjemnými zážitky, či vypovědělo, co vidělo jako svědek. Z výše uvedeného a dále i ze zkušeností specialistů vyplývá, že je opravdu velmi důležité, aby se dítě při výslechu cítilo bezpečně a co nejvíce jako v domácím prostředí.

Speciální výslechová místnost - Speciální výslechové místnosti se začaly realizovat roku 2006. Jako první vznikla speciální výslechová místnost v kojeneckém ústavě v Ostravě. V současné době disponuje každý kraj speciální výslechovou místností, přičemž na území České republiky je celkově zřízeno přibližně 60 speciálních výslechových místností. Odborníci na výslech dětí uvádějí, že vybudování speciálních výslechových místností, bylo opravdu velkým přínosem. Jednou z velkých výhod této speciální výslechové místnosti je, že tvoří cca dvě od sebe oddělené místnosti, které spojuje tzv. dvoucestné zrcadlo a zvuková technika. V praxi to vypadá tak, že v jedné místnosti se nachází policista s nezletilým, přičemž v druhé místnosti mohou výslech přímo pozorovat a pomocí zvukové techniky zároveň poslouchat všechny oprávněné osoby. Výslech je tak mnohem šetrnější k dětské psychice. Z rozhovorů z řad specialistů je zřejmé, že je vždy lepší provádět výslech s nezletilým ve speciální výslechové místnosti, kde nedochází k rušivým vlivům, jako je tomu například v běžné policejní kanceláři.

Obr. 2: Speciální výslechová místnost Písek⁵⁹

Obr. 3: Speciální výslechová místnost Praha 1⁶⁰

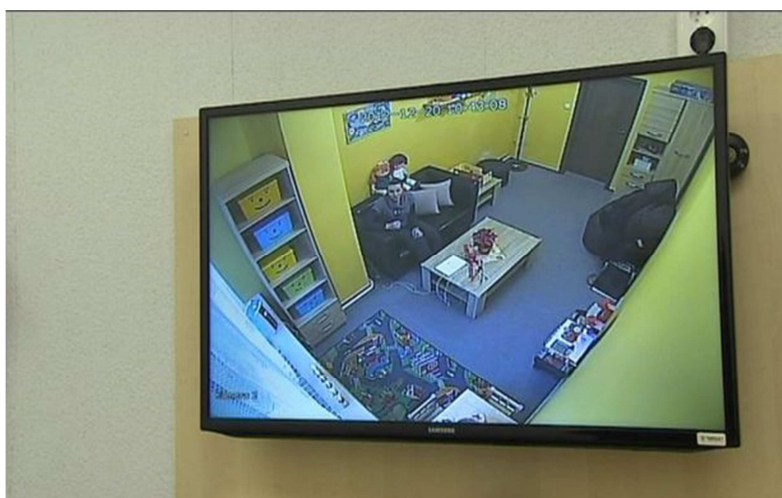
Další velmi důležitou součástí této místnosti je technika, která umožňuje videodokumentaci celého průběhu výslechu (minimálně dvě kamery). Videozáznam se pak stává součástí spisového materiálu, který je v řízení před soudem v průběhu hlavního líčení přehráván a brán jako důkaz. Díky videozáznamu mají účastníci řízení a soudce reálnou představu o autenticitě výslechu, jeho zákonném průběhu a především na něm mohou pozorovat reakce nezletilého, které nelze zapsat do protokolu. Díky videozáznamu a zvukové technice odpadá nutnost okamžitého zápisu výslechu, jako

⁵⁹ Obrázek č. 2. *IDNES.cz: Kraje - Jihočeská kraj - zprávy - Výslechové místnosti na policii v Písku připomínají herna a obývací* [online]. CZ: © 1999–2019 MAFRA, a. s., a dodavatelé Profimedia, Reuters, ČTK, AP, 2014, 15.12.2014 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/nove-vyslechove-mistnosti-na-policii-v-pisku.A141215_154657_budejovice-zpravy_khr.

⁶⁰ Obrázek č. 3. *SOLIL, JUDr. Ivan. ČSSD - OVV Praha 1: OKO - Praha 1 podpořila vznik speciální výslechové místnosti* [online]. CZ, 2015, 27.01.2015 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: <http://praha1.cssd.cz/dokumenty/s2051/a10760.html>.

tomu běžně bývá u výslechu osoby dospělé. Samotný zápis výslechu nezletilého se provádí zpětně, až po výslechu přepisem videozáznamu. Ze zkušeností policistů vyplývá, že zápis v průběhu výslechu silně narušuje kontakt s dítětem. V rámci prováděných rozhovorů dále bylo zjištěno, že samotný přepis výslechu představuje velmi náročnou policejní činnost, kde je zapotřebí sepsat každý detail provedeného výslechu. Do přepisu však nelze zanést neverbální projevy dítěte (např. jeho smutek, strach, obavy, celkový projev dětského obličeje, při provádění rozhovoru), které jsou také důležitým ukazatelem autentičnosti.

Obr. 1: Speciální výslechová místnost Praha 1⁶¹

Speciální výslechová místnost je tak nejlepším místem k navození pro dítě příjemného a domácího prostředí, kterému přispívá vhodné vymalování, hračky, knihy, obrázky, vhodný nábytek, květiny, dětská tabule, pastelky a papír na malování.

PhDr. Alena Kolářová při rozhovoru upozornila, že speciální výslechovou místnost je dále vhodné doplnit o kapesníky, jelikož při oživování nepříjemné události může dojít k pláči dítěte. Vhodné je dále mít připravenou sklenici s vodou. V rámci provedených rozhovorů bylo zjištěno, že je vždy přínosnější, když je výslech s nezletilým prováděn ve speciální výslechové místnosti. Díky záznamové technice odpadá pro dítě např. další rozhovor s psychologem, či psychiatrem, který je schopen z pořízeného záznamu vyhotovit znalecký posudek. Ne příliš pozitivním zjištěním bylo, že záznamová technika, která je součástí speciální výslechové místnosti není vždy dostatečně kvalitní (např. zvukový přenos – dítě, které nemluví zřetelně a nahlas, je

⁶¹ Obrázek č. 1. SOLIL, JUDr. Ivan. ČSSD - OVV Praha 1: OKO - Praha 1 podpořila vznik speciální výslechové místnosti [online]. CZ, 2015, 27.01.2015 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: <http://praha1.cssd.cz/dokumenty/s2051/a10760.html>.

téměř na záznamu neslyšitelné, v případě následného přepisu výslechu je uvedené velkým problémem).

Obr. 4: Speciální výslechová místnost Liberec⁶²

6.1.2 Demonstrační pomůcky

Speciální demonstrační pomůckou při výslechu nezletilých ve věku od 3 do 6 let jsou zejména u mravnostní trestné činnosti (sexuální zneužívání, týrání) anatomické loutky **JÁJA** (holčička) a **PÁJA** (chlapec). Loutky „Jája a Pája“ jsou chráněným průmyslovým vzorem Ministerstva vnitra ČR a Policie České republiky, ve smyslu zákona č. 527/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů (patentový zákon).⁶³

Demonstrační loutky jsou využívány nejen policií, ale i lékaři, psychology, psychiatry a sexuology v rámci spolupráce při vyšetřování. Loutky se užívají především v případech, kdy výpověď podává osoba, která není schopna popsat skutkový děj (pro nízký věk, mentální postižení, je osobou zdravotně postiženou, pro ostych, či nejasné slovní označení, které brání podat jasné a úplné vysvětlení). Demonstrační loutky jsou provedeny tak, aby dítě motivovaly ke hře, která je pro děti v nízkém věku typická a přirozená. Loutky Jája a Pája jsou vybaveny sekundárními pohlavními znaky (bez větších detailů jako je ochlupení, velká prsa). Výslech za využití demonstračních loutek musí být vždy důkladně zadokumentován (kamery – důležité, aby na nahrávce byl vidět datum a čas výslechu, osobní údaje k vyslychané osobě, předmět výslechu,

⁶² Obrázek č. 4. SOCHOROVÁ, nrap. Dagmar. *Policie České republiky: KŘP - Libereckého kraje - Slavnostní otevření speciální výslechové místnosti* [online]. CZ: © 2019 Policie ČR, 2016, 12.01.2016 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: <https://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-policie-lbk-zpravodajstvi-slavnostni-otevreni-specialni-vyslechove-mistnosti.aspx>

⁶³ CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, s. 125.

osobní údaje vyslychajícího, čas ukončení výslechu, druhým důležitým atributem je záznam zvuku), tak aby mohl být užit jako věrohodný důkaz před soudem.

Obr. 5: Jája a Pája⁶⁴

Obecné zásady pro používání demonstračních loutek:

Anatomické loutky jsou specifickými pomůckami, a jako takové by neměly být součástí dekorací a hraček. Z odborné literatury a dále zkušeností policistů vyplývá, že uvedené loutky by nikdy neměly být k dispozici, k volnému použití dítěte, na rozdíl od jiných hraček a předmětů (jiných panenek a loutek, kterými jsou pracoviště Policie České republiky dnes již vybaveny). Vyslychající musí mít vždy na paměti, že jejich užití je součástí výslechu. Dalším faktorem je, že vyslychané dítě (oběť sexuálního zneužívání) je vždy více, či méně traumatizované a výslech (včetně použití demonstračních pomůcek) by neměl vést k další viktimizaci, neměl by trauma oživovat, či prohlubovat.

Specifické zásady pro používání demonstračních loutek:

Použití demonstračních loutek by mělo být vždy zohledněno. Především kdy, kde a kým (demonstrační pomůcky se nedoporučuje používat, jestliže má vyslychaná osoba problémy s vyjadřováním – šeptá, nedaří se navázat kontakt, osoba nemluví, používá jednoslovné reakce). Z prováděných rozhovorů plyne, že uvedené loutky je vhodné užit, jestliže je zapotřebí zjistit i detaily, na dokreslení slovní výpovědi. Tyto pomůcky by měl užívat pouze pracovník, který je vyškolený na jejich užívání.

Ze zkušeností specialistů je zřejmé, že nejvhodnější je, když nezletilému nejprve loutky vhodně ukážeme, necháme je dítěti osahat, pojmenovat a až poté přecházíme

⁶⁴ VOLFOVÁ, Alena. *Rodina.cz: Jája a Pája - Policejní panenky* [online]. CZ: (C) 1999-2018 Rodina Online, 2016, 26.10.2016 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.rodina.cz/clanek10754.htm>.

plynule k výsledku. Dítě nesmí být v žádném případě nuceno, aby s loutkou spolupracovalo. V závěru výsledku pak necháme dítě, aby se s loutkou rozloučilo.

Demonstrační loutky JÁJA a PÁJA byly doplněny o další anatomické loutky, které aktuálně zobrazují celou rodinu, ve smyslu několika generací. Všechny tyto loutky jsou provedeny tak, aby motivovaly dítě ke hře. Tyto loutky jsou také vybaveny sekundárními pohlavními znaky (bez detailních napodobenin). Loutky se při výsledku stávají symbolickým, neverbálním komunikačním prostředkem. Loutka může představovat samotné dítě nebo kohokoliv jiného. Vždy je vhodné jmenovitě určit, koho loutka představuje. Loutka se předkládá dítěti vždy oblečená. Z rozhovorů specialistů dále plyne, že je vhodné dítě v průběhu výsledku utvrzovat, že to, co dosud řeklo a předvedlo je správně.

Obř. 6: Demonstrační loutky – rodina⁶⁵

6.2 Vedení rozhovoru

V případě výsledku dospělých osob výslech prochází třemi fázemi. Jedná se o úvodní část, dále monolog (souvislé líčení vyslychaného) a dialog (fáze otázek a odpovědí). V úvodní části a dále pak v závěrečné části převládá převaha vyslychajícího nad vyslychaným. V případě výsledku nezletilé osoby je samotný výslech ovlivňován vyslychanou osobou. Vyslychající musí vždy průběh výsledku přizpůsobit dítěti. V první fázi dochází k navázání kontaktu mezi vyslychajícím

⁶⁵ Obrázek č. 6. *Týdeník policie: Pražská policie v těchto dnech otevřela další speciální výslechovou místnost* [online]. CZ: © TÝDENÍK POLICIE 2019, 2016, 12.06.2016 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: <http://tydenikpolicie.cz/prazska-policie-v-techto-dnech-otevrela-dalsi-specialni-vyslechovou-mistnost/>.

a vyslychanym. V pripade, ze k navazani kontaktu dojde, prechazi uvodni cast v pouceni, které se musí vždy přizpůsobit věku a dále pak mravní a duševní vyspělosti dítěte. Po poučení následuje kladení otázek se strany vyslychajiciho, tak aby dítěti byly otázky srozumitelné a jasné. V závěrečné fázi, jsou v případě potřeby kladeny doplňující otázky ze strany obhájce obviněného, které jsou vždy kladeny prostřednictvím vyslychajiciho.

V odborné literatuře se nejčastěji setkáváme s tvrzením, že nejdůležitější při vedení rozhovoru s nezletilým je navazání kontaktu vyslychajiciho s vyslychaným. Uvedené tvrzení se shoduje se zkušenostmi odborníků, kteří se zabývají výsledkem nezletilých. Z provedených rozhovorů je zřejmé, že u nezletilých je tato zásada klíčovým faktorem k dosažení úplné a věrohodné výpovědi. Osoba vyslychajiciho by měla umět navázat s nezletilým přátelský kontakt, vytvořit poklidnou a pozitivně naladěnou atmosféru, která v dítěti vyvolá pocit bezpečí a jistoty, které jsou pro výslech velmi důležité. U nezletilých do věku 7 let je nejlepší navazání kontaktu projevem zájmu o jejich činnost (např. zapojení do hry, projevit zájem o jejich hračku nebo zavést řeč na jejich oblíbenou činnost). Navazání kontaktu s dospělou osobou nepředstavuje při výslechu takový problém, jako je tomu v případě osoby nezletilé. Na začátku je vhodné se nezletilému představit a podat nezletilému ruku. Další částí je oslovování. Dítěti od ukončení základní školní docházky vykámé, mladším dětem tykámé. Dítě oslovujeme jeho jménem. Používat zdrobněliny jména se nedoporučuje. Při výslechu je zapotřebí si uvědomit, že na dítě působí i celkový vzhled, projev a postoj vyslychajiciho (držení těla, gestikulace, oční kontakt, melodie hlasu, hlasitost a rychlost mluvení, upravenost vyslychajiciho, je zapotřebí se vyvarovat autoritativního postoje a vytýkání chyb dítěte, nedoporučuje se provádět výslech v uniformě). Vyslychající musí být při výslechu s dítětem velmi trpělivý, zvláště pak jedná-li se o sexuálně zneužívané dítě, či oběť trestného činu. Ze zkušeností specialistů vyplývá, že vyslychající musí dát dítěti dostatečný prostor, aby samo spontánně vypovídalo.

Při provádění výslechu osoby dospělé i nezletilé musí být tato osoba vždy řádně poučena. Poučení, při výslechu dospělého nepředstavuje zásadní problém. Naopak u nezletilých je důležité provést poučení přiměřeně k věku dítěte, tak aby dítě porozumělo obsahu poučení a důležitosti daného poučení. Policisté zabývající se výsledkem nezletilým shodně uvádí, že poučení nezletilého je velmi důležitým a často obtížným úkonem. Poučení by mělo citlivě navázat na úvodní část, ve které došlo k navazání kontaktu s dítětem (např. „Ty si povídáš s panenkou? Mohu si s tebou také

povídat? Ty určitě víš, že lhát se nemá a že se má říkat pravda. Tak víš co, slíbíme si, že si nebudeme lhát, platí?).

Každá odborná literatura upozorňuje při výslechu dítěte na aspekt sugescce (ovlivnitelnost, schopnost přijímat nekriticky, automaticky a bezděčně cizí názory na své a převádět je do vlastního chování a prožívání). U dětí je ve srovnání s dospělou osobou sugestibilita vyšší a s přibývajícím věkem jí ubývá. Dítě se snaží vycítit, či odhadnout, očekávání vyslychajícího a také jim vyhovět. Dítě pak uvádí to, co si myslí, že chce vyslychající slyšet.

6.3 Kladení otázek

Výslech nezletilého a výslech soby dospělé přináší odlišnosti i v samotném průběhu kladení otázek. Při výslechu osoby dospělé je výslech rozdělen na tři části, které byly podrobněji rozepsány v úvodní části práce v kapitole 2. Poslední část (dialog), pak představuje fázi kladení otázek. Otázky mají doplnit, upřesnit, konkretizovat a prověřovat informace získané v průběhu monologu vyslychané osoby. Odlišností je i převaha vyslychajícího nad vyslychaným.

Výslech nezletilých je v mnoha směrech odlišný. Prvním rozdílem je, že vyslychající se přizpůsobuje vyslychanému a konkrétní situaci. Z provedených rozhovorů a zkušeností specialistů je zřejmé, že na začátku rozhovoru s nezletilým je vhodné klást zklidňující dotazy na věci, které dítě dobře zná (např. zda chodí dítě do školy, či školky), tyto otázky přispívají k navázání důvěry, která je velmi důležitá. Doplnující otázky je vhodné nezletilému klást, až když samo ukončí monologickou část a dítě nemá již, co říci. Otázky musejí být jasné, dítěti srozumitelné, stručné a citlivě volené. Doporučuje se používat slovní zásoba dítěte a jemu známé výrazy a pojmenování. Z provedených rozhovorů je zřejmé, že se nejvíce užívají otázky otevřené, které nabízejí více alternativ. Vhodné je užít i nedokončené věty, kde dávají dítěti prostor na doplnění. Pozor však na otázky návodné, které nesmějí být užity ani při výslechu osoby dospělé. Velmi důležité je průběžně shrnovat dosud vypovězené a také opakovat klíčová slova a slovní spojení, které dítě samo užilo. Neméně důležité je při výslechu u dítěte pozorovat jeho projevy, pozornost, jeho eventuální psychomotorický neklid, i případné neurotické projevy. V průběhu práce s demonstračními pomůckami je nezbytné stále vytvářet pro dítě pocit bezpečí a důvěry.

Doporučuje se používat otázky typu: Řekneš mi tvé tajemství? Řekl/a jsi to někomu? Pamatuješ si, kdy se to stalo? Pamatuješ si, kde se to stalo? Víš, kdo ti to

udělal? Při výslechu se dále užívají otázky kontrolní, usměrňující, testovací, doplňující, připomínající, zpřesňující, situační.

Nejdůležitějším při výslechu s nezletilým je, činit vše tak, aby nebylo nutné výslech opakovat. Na opakování výslechu upozorňuje nejen trestný řád, ale i mnohé odborné literatury. Opakování výslechu vždy negativně působí na vyslýchaného (dochází k druhotné viktimizaci). Zároveň je projevem špatného provedení úkonů ze strany vyslychajícího. Kladení otázek musí být ze strany vyslychajícího na profesionální úrovni. PhDr. Alena Kolářová v rozhovoru uvádí, že je velmi důležité, aby výslech s nezletilým prováděla osoba k tomu řádně proškolená. Z praxe však vyplývá, že proškolení specialistů je z profesního hlediska nedostačující. Specializačních kurzů se účastní policisté pouze na základě jejich dobrovolnosti a osobní iniciativy.

6.4 Délka rozhovoru

Délka výslechu osoby dospělé není nijak limitována. Délka výslechu s nezletilým, ve srovnání s výslechem dospělé osoby závisí na mnoha faktorech. Především závisí na udržení pozornosti dítěte, jeho spolupráci a na vývojové a mravní vyspělosti dítěte. Nejvhodnější je, aby dítě bylo vyslycháno pouze jednou osobou. Délka výslechu musí být přiměřená, výslech nesmí být příliš dlouhý. Obecně se doporučuje délka rozhovoru v rozmezí od 20 do 60 minut. Při výslechu je vždy zapotřebí zabránit rušivým vlivům. Výše uvedená délka rozhovoru je pouze orientační, vždy záleží na samotném průběhu výslechu a konkrétní situaci. Z odborné literatury vyplývá, že pokud vyslychající vidí, že je dítě unavené, či nepozorné je vhodné výslech přerušit. Specialisti zabývající se výslechem nezletilých však přerušeni výslechu příliš nedoporučují. Doporučují výslech přerušit pouze na nezbytně nutnou dobu, kdy je vhodné např. nechat dítě napít. V případě delší pauzy dochází k přerušeni navázaného kontaktu s dítětem, což může být překážkou pro další vedení výslechu.

Z psychologického hlediska je zřejmé, že dítě udrží pozornost v průměru do 20 minut. Při únavě je vhodné pozornost převést jinam, následně po odpadnutí únavy vhodným způsobem navázat a ve výslechu pokračovat. U dětí věku 15 až 18 let může výslech trvat stejnou dobu jako u dospělých (vhodné je po 1 hodině výslech přerušit a udělat přestávku). U dětí věku 12 až 15 let se doporučuje délka výslechu okolo 30 minut. U dětí věku 10 až 12 let se doporučuje délka výslechu okolo 25 minut. U dětí věku 7 až 10 let se doporučuje délka výslechu okolo 20 minut. U dětí věku 5 až 7 let se doporučuje délka výslechu okolo 15 minut.

6.5 Chyby při vedení rozhovoru

V uvedené podkapitole se autor na základě provedený rozhovorů z řad specialistů a analýzy daných specifik výsledku nezletilých snaží poukázat na chyby, které se nejčastěji objevují, při provádění výsledku s nezletilým. Při výsledku s nezletilým je důležité se vyvarovat následujících chyb, které jsou vždy považovány za selhání ze strany vyslychajícího.

Vyslychající by neměl:

- **dítě litovat** (např. užívat slov „Je mi tě moc líto, co jsi musel/a vytrpět“ – uvedené snižuje sebevědomí dítěte a snižuje u dítěte vlastní hodnotu)
- **dítě utěšovat** (např. užívat slov „To se napraví, To bude již dobré, Však neboj, teď už bude líp“)
- **dítěti něco slibovat** (např. užívat slov „Však mi ho potrestáme, Už to bude dobrý, uvidíš“)
- **dítěti vyčítat, obviňovat ho** (např. užívat slov „Proč jsi něco neudělal/a, Ty jsi ho určitě provokoval/a, Nechápu, že jsi někomu nic neřekl/a“ – prohlubuje u dítěte pocit viny, dítě se uzavírá do sebe nebo naopak se začne dítě bránit, velmi špatně se navazuje kontakt a důvěra)
- **neměl by spěchat, být neklidný** (uvedené vždy u dítěte vyvolává neklid a pocit, že vyslychající na něj nemá čas)
- **neměl by zvyšovat hlas** (dítě se začne bát a přestane komunikovat, uzavře se do sebe)
- **neměl by používat cizí slova** (dítě cizím slovům nerozumí, což brání projevu dítěte a jeho komunikaci)
- **používat otázky – nejasné, uzavřené, návodné** (např. užívat slov „Bylo to tak nebo tak“)
- **při emočních projevech dítěte** (pláč, mlčení, křik) by neměl používat výroky (např. Uklidni se, To bude dobrý, Mohlo by to být mnohem horší, To tu dělat nesmíš, Laskavě se uklidni“)
- **neměl by dítě chovat, mazlit se s dítětem, hladit ho** (uvedené je ze strany vyslychajícího zcela neprofesionální)

7 VĚROHODNOST DĚTSKÉ VÝPOVĚDI

Věrohodnost je vyjadřována souladem výpovědi se skutečností. Za věrohodnou výpověď lze považovat pouze takovou, která líčí událost tak, jak se stala a to bez jakéhokoliv zkreslení. Naopak za nevěrohodnou výpověď lze považovat takovou, která byla zkreslená, neodpovídá skutečnosti, či byla smyšlená. V případě výslechu dospělé osoby, kde dochází k rozporu ve výpovědi, může být věrohodnost doložena na základě provedení dalších úkonů, jako je např. prověrka na místě, provedení doplnění výslechu. V případě výslechu nezletilých, coby svědků, je usnesením policejního orgánu přibírán soudní znalec z oboru dětské psychologie, který se ve znaleckém posudku vyjadřuje zejména k rozumové vyspělosti dítěte, jeho schopnosti správně interpretovat prožité události, jichž bylo svědkem, tj. především k věrohodnosti svědka a jeho svědecké výpovědi. Znalecký posudek je pak jedním z hlavních listinných důkazů. Při výslechu s nezletilým musí vyslychající vždy posuzovat, zdali je výpověď věrohodná. U nezletilých, stejně jako u dospělých se posuzuje věrohodnost z *obecného* (posouzení osobnosti vyslychaného - např. psychické předpoklady k objektivnímu vnímání, zapamatování a vybavení) a *specifického* (posouzení, zda je výpověď pravdivá – porovnání jednotlivých výpovědí, kdy se sledují změny na časové ose) hlediska. Z rozhovorů z řad specialistů je zřejmé, že odhalit dětskou lež v průběhu výslechu je možné pozorováním (např. zda dítě nepoužívá výrazy, které neodpovídají jejímu věku – poukazuje na možnost navedení jinou osobou, jeho neverbální komunikací – váhání, pauzy, přemýšlení, mimika). Z rozhovoru s PhDr. Alenou Kolářovou je zřejmé, že děti vypovídají lživě nejčastěji v případě strachu z potrestání od osoby blízké, ale také např. v případě velkého napětí, kdy se chtějí daného napětí zbavit. V uvedeném případě je zapotřebí zjistit příčinu dětské lži a snažit se jí odstranit. Z provedeného rozhovoru je dále zřejmé, že malé dítě do 7 let není ještě schopno rozlišovat vlastní představy od reality (má sklon k fantazírování). Zhruba od 7 let si je dítě schopno uvědomit rozdíl mezi skutečností a smyšlením. K lživým výpovědím dochází nejčastěji v období od 9 do 11 let dítěte. U dívek v období od 10 do 12 let může docházet z kreslení výpovědi z důvodu citové nevyváženosti, jsou často afektivní a projevuje se u nich zvýšená sexuální vnímavost. Specialisti zabývající se výslechem nezletilých uvádí, že dítě musí být při výslechu podporováno k pravdomluvnosti a uvědomění si možných důsledků lži jak pro sebe, tak pro druhé osoby. Vždy je nutné posoudit individualitu dítěte (věk, rozumovou a duševní vyspělost, prostředí kde dítě žije).

Závěr

V bakalářské práci věnované výslechu nezletilých jsem se snažila analyzovat hlavní aspekty provádění úkonu výslechu s nezletilým z hlediska kriminalistické taktiky, psychologie a procesního postavení, tak aby práce přispěla k přehlednému získání informací o provádění úkonu s nezletilým a mohla být přínosem i pro policisty, kteří se každodenně nezabývají uvedenou problematikou nebo nemají dlouholeté osobní zkušenosti.

Z trestněprávního pohledu představuje výslech procesní úkon, jehož základní zásady jsou stanoveny trestním řádem. Z rozhovorů z řad odborníků – specialistů a dále právní literatury vyplívá, že při výslechu s nezletilým je obzvlášť důležité provedení úkonu výslechu v souladu s trestním řádem, jelikož není výjimkou, že výslech bývá často napaden účastníky trestního řízení, kteří se snaží nejčastěji napadnout postup policejního orgánu, či se snaží napadnout věrohodnost dětské výpovědi. V řízení před soudem, pak dětská věrohodnost musí být doložena znaleckým posudkem z odboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a klinické psychologie. Dalším důležitým faktorem je, že výslech s nezletilým musí být proveden vždy zvlášť šetrně a citlivě.

Z kriminalistického pohledu výslech nezletilých představuje náročnou a velmi obsáhlou část. Vyslýchající musí znát základní zásady, postupy a specifika vedení výslechu s nezletilým, dále přihlížet k danému věku nezletilého, tak aby nebylo nutné výslech s nezletilým opakovat. Na uvedené kritérium je kladen velký z mého pohledu opodstatněný důraz. Při opakování výslechu dochází u nezletilého k prohlubování traumatizujícího zážitku, který vždy nepříznivě ovlivňuje duševní a psychický vývoj dítěte. Na vyslýchajícího jsou v případě výslechu s nezletilým kladeny vysoké nároky profesionality, empatie, porozumění a trpělivosti. Neméně opodstatněné je, že vyslýchající musí umět s nezletilým navázat přátelský a ničím nerušený kontakt, tak aby u dítěte vzbudil pocit bezpečí a jistoty. Lze říci, že výslech s nezletilým může provádět pouze specialista, který zná všechna úskalí dané problematiky a je schopen provést výslech se všemi náležitostmi. Dítě je velmi citlivé a snadno zranitelné, některé děti si ani neuvědomují, čeho se dospělé osoby na nich dopouštějí, a proto je velmi důležité mít na paměti, že správně zvolený postup prováděného úkonu může být rozhodující, při objasňování skutečností důležitých pro trestní řízení.

Výslechy dětí, jako oběti trestného činu se nejčastěji provádějí ve speciální výslechové místnosti, která je uzpůsobena dětem. U nejmladších dětí, které se staly obětí sexuálního zneužívání, či týrání se při výslechu využívají demonstrační pomůcky, jako jsou panenky JÁJA a PÁJA. Překvapujícím bylo zjištění, že speciální výslechové místnosti nebývají vždy, ze stran policistů využívány a to z důvodu obav monitorování a osobní nejistoty k prováděnému úkonu. Uvedená obava plyne z nedostatečných zkušeností a také z nedostatečného vzdělávání. Každý policista – specialista musí mít zvláštní průpravu k prováděnému úkonu. Z rozhovoru s PhDr. Alenou Kolářovou je zřejmé, že bohužel není dostačující základní průprava, která je ze strany Policie České republiky zprostředkována. Specialista se vždy musí nadále sám osobně vzdělávat a rozvíjet.

V rámci provádění samotného úkonu výslechu s nezletilým představuje největší úskalí poučení dítěte, které musí být vždy uzpůsobené jeho duševní a psychické vyspělosti. Každá odborná literatura pak upozorňuje při vedení výslechu dítěte na aspekt sugesce (ovlivnitelnost, schopnost přijímat nekriticky, automaticky a bezděčně cizí názory na své a převádět je do vlastního chování a prožívání). Dítě se snaží vycítit, či odhadnout, očekávání vyslychajícího a také jim vyhovět. Dítě pak uvádí to, co si myslí, že chce vyslychající slyšet. Z pohledu praxe však k uvedenému úskalí dochází v případě výslechu s nezletilým pouze ojediněle.

Závěrem lze říci, že výslech nezletilých představuje velmi náročnou policejní činnost. Vždy je pouze na policistovi, zda dítě podá úplnou a věrohodnou výpověď. Vyslychající musí mít na paměti, že pouze výpověď získaná zákonným způsobem může být před soudem užita jako důkaz. Provedení úkonu výslechu s nezletilým v komparaci s výslechem osoby dospělé je mnohem náročnějším a zodpovědnějším úkonem, kdy k prováděnému úkonu se musí přistupovat obzvláště šetrně a citlivě.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 431 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-86473-86-4.
2. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Vyd. 4., V nakl. Portál 2., rozš. Praha: Portál, 2004. 266 s. ISBN isbn80-7178-931-3.
3. ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
4. CHMELÍK, Jan. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003. 201 s. ISBN 80-7178-739-6.
5. CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 536 s. ISBN 80-86898-36-9.
6. KUBÍK, Ondrej. *Investigatívna psychológia*. Bratislava: Eurokódex, 2012, 372 s. ISBN 978-80-89447-75-6.
7. MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2004. 583 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-878-9.
8. NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. Praha: EUROUNION, 2004. 328 s. ISBN 80-7317-036-1.
9. NOVOTNÝ, František a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. 373 s. ISBN 978-80-7380-651-4.
10. SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál, 2003. 114 s. ISBN 80-7178-846-5.

Elektronické zdroje

1. ČESKO. *Nejvyšší státní zastupitelství České republiky: Svědek* [online]. CZ, 2012 [cit. 2019-03-11] Dostupné z WWW: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/svedek/61>.
2. ČESKO. *Úřad vlády České republiky: Zprávy: plnění mezinárodních úmluv* [online]. CZ, 03.10.2008n. 1. [cit. 2019-03-13]. Dostupné z WWW: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>.

3. ČESKO. WIKIPEDIE *Otevřená encyklopedie: Vývojová psychologie* [online]. CZ, 2018 [cit. 2019-03-13]. Dostupné z WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%BDvojov%C3%A1_psychologie.
4. ČESKO. POLÁCH, MUDr. Ladislav. *U psychiatra.cz: Posttraumatická stresová porucha* [online]. 20.08.2015 [cit. 2019-03-13]. Dostupné z WWW: <http://www.upsychiatra.cz/posttraumaticka-stresova-porucha/>.
5. ČESKO. SOLIL, JUDr. Ivan. *ČSSD - OVV Praha 1: OKO - Praha 1 podpořila vznik speciální výslechové místnosti* [online]. CZ, 2015, 27.01.2015 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: <http://praha1.cssd.cz/dokumenty/s2051/a10760.html>.
6. ČESKO. IDNES.cz: *Kraje - Jihočeská kraj - zprávy - Výslechové místnosti na policii v Písku připomínají hernu a obývací* [online]. CZ: © 1999–2019 MAFRA, a. s., a dodavatelé Profimedia, Reuters, ČTK, AP, 2014, 15.12.2014 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/nove-vyslechove-mistnosti-na-policii-v-pisku.A141215_154657_budejovice-zpravy_khr.
7. ČESKO. SOCHOROVÁ, nrap. Dagmar. *Policie České republiky: KŘP - Libereckého kraje - Slavnostní otevření speciální výslechové místnosti* [online]. CZ: © 2019 Policie ČR, 2016, 12.01.2016 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: <https://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-policie-lbk-zpravodajstvi-slavnostni-otevreni-specialni-vyslechove-mistnosti.aspx>.
8. ČESKO. VOLFOVÁ, Alena. *Rodina.cz: Jája a Pája - Policejní panenky* [online]. CZ: © 1999-2018 Rodina Online, 2016, 26.10.2016 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: <http://www.rodina.cz/clanek10754.htm>.
9. ČESKO. *Týdeník policie: Pražská policie v těchto dnech otevřela další speciální výslechovou místnost* [online]. CZ: © TÝDENÍK POLICIE 2019, 2016, 12.06.2016 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: <http://tydenikpolicie.cz/prazska-policie-v-techto-dnech-otevrela-dalsi-specialni-vyslechovou-mistnost/>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. *Zákony pro lidi.CZ: Zákon č. 141/1961 Sb., Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád, Částka 11.* [online]. 2009 © AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2019-04-12]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.
2. ČESKO. *Závazný pokyn policejního prezidenta č. 289/2016, o činnosti na úseku dětí, Částka 313.* 2016. Čerpáno z Automatizovaného systému Právních Informací – ASPI.
3. ČESKO. *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, Částka 1.* 1993. Čerpáno z Automatizovaného systému Právních Informací – ASPI.

4. ČESKO. *Zákony pro lidi.CZ: Zákon č.89/2012 Sb., Nový občanský zákoník*, Částka 33. [online]. 2012. © AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2019-03-13]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.
5. ČESKO. Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník, Částka 11. 2009. Čerpáno z Automatizovaného systému Právních informací – ASPI.
6. ČESKO. *Zákony pro lidi.CZ: Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změnách některých zákonů*. Částka 20. [online]. 2013. © AION CS, s.r.o. 2010-2019 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z WWW: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>.

Ostatní zdroje

Kromě výše uvedených zdrojů byly při zpracování bakalářské práce využity následující materiály:

- KOLÁŘOVÁ, Alena. Metodická příručka – *Specializační kurz pro policisty s profesní specializací (Výslech dětského svědka- oběti mravnostní trestné činnosti)*, Praha: Tiskárna MV, s. p. o., 2015.
- rozhovor s PhDr. Alenou Kolářovou, toho času občanským zaměstnancem Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy, kde vykonává poradenskou, administrativní a spisovou činnost na Odboru obecné kriminality, ze dne 14. března 2019.
- rozhovory z řad specialistů zabývajících se výslechem nezletilých, které byly provedeny v březnu roku 2019 v rámci Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy.

Seznam tabulek a grafů

Obrázek č. 1 – Speciální výslechová místnost Praha 1

Obrázek č. 2 – Speciální výslechová místnost Písek

Obrázek č. 3 – Speciální výslechová místnost Praha 1

Obrázek č. 4 – Speciální výslechová místnost Liberec

Obrázek č. 5 – Jája a Pája

Obrázek č. 6 – Demonstrační loutky – rodina

Seznam příloh

Příloha č. I – rozhovor s PhDr. Alenou Kolářovou

Příloha č. II – příprava výslechu - předškolní věk

Příloha č. III – příprava výslechu – mladší školní věk

Příloha č. IV – příprava výslechu – starší školní věk

Příloha č. V – okruh specifických otázek v rámci prováděných rozhovorů

Příloha č. I

Dobrý den,

v rámci zpracování bakalářské práce na téma – ***Kriminalisticko taktické a psychologické aspekty výslechu nezletilých*** bych Vás touto cestou chtěla požádat o interview.

- V první řadě bych Vás požádala o Vaše představení, ve kterém uveďte své jméno a příjmení, tituly, odborné zařazení, či výkon funkce v rámci PČR.
- Dále bych Vás požádala o zodpovězení následujících otázek.
 - *Jmenuji se PhDr. Alena Kolářová a v současné době pracuji jako občanský zaměstnanec Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy, kde vykonávám na Odboru obecné kriminality poradenskou, administrativní a spisovou činnost.*
- 1) V rámci Vaší praxe bych se chtěla dotázat, jak dlouho se věnujete, či jste se věnoval/a problematice výslechu nezletilých.
 - *V rámci působnosti Policie České republiky jsem se dané problematice věnovala přes 30 let, kdy jsem i vykonávala funkci vedoucí mravnostního oddělení.*
- 2) Dále bych se chtěla zeptat, jaká byla Vaše odbornost v souvislosti s výslechem nezletilých ve Vašich začátcích.
 - *V začátcích jsem měla pouze psychologické vzdělání. V souvislosti s metodikou a praxí jsem neměla žádné zkušenosti, ani příslušné vzdělání, či průpravu. Žádná škola mě nedokázala na danou problematiku dostatečně připravit.*
- 3) Další otázka směřuje k provádění úkonu výslechu s nezletilým, zda jste se musel/a nějak odborně vzdělávat.
 - *Ano musela. V praxi jsem začala jako vyšetřovatel, ale musela jsem se sama nadále osobně vzdělávat.*

Především šlo o výslech dětí, dále studování vývojové psychologie, zjišťování informací o syndromu zneužívaného dítěte a studiem komunikace s dítětem. Dále jsem začala spolupracovat s odborníky z odboru psychologie a psychiatrie.

4) Považujete odbornost a proškolení za důležité, při provádění výslechu s nezletilým?

- *Bez odbornosti a vzdělání by to nebylo možné. Uvedená problematika je zcela odlišná od obecné kriminality. Specialista, který se zabývá výslechem nezletilých, se musí vždy sám osobně vzdělávat.*

5) Další otázka směřuje na Vaše začátky, kdy jste se začal/a věnovat výslechu nezletilých. Zda dokážete říci, po jaké době jste byl/a schopen/a vyslýchat nezletilé.

- *Nedokážu říci, stále se učím. Každý výslech je jiný, protože každé dítě je jiné. Nikdy nemůžete říci, že to umíte, protože se stále učíte.*

6) Co považujete za nejdůležitější, při výslechu s nezletilým?

- *Hlavně respektování dítěte, úcta k dítěti, vždy je důležitý individuální přístup a dále je také důležitá empatie.*

7) Považujete v rámci výslechu s nezletilým za důležitou samotnou přípravu výslechu a výslechového prostředí?

- *Samozřejmě, samotná příprava je velmi důležitá a nesmí být opomíjena. Vždy je důležité se seznámit s konkrétním případem a osobou dítěte. Vyšetřovatel – specialista se musí vždy důkladně připravit. Musí zajistit osoby přítomné u výslechu a připravit výslechové prostředí.*

8) Jaké úskalí může, při výslechu s nezletilým nastat?

- *Samotný výslech ovlivňuje osoba vyslychajícího. Pokud se vyslychající na výslech dobře připraví, nemělo by žádné úskalí nastat. Každý výslech je individuální, vyslychající musí umět improvizovat, musí být pokorný a trpělivý. Dítě dokáže překvapit, pak záleží na talentu, vyzrálosti a osobních zkušenostech vyslychajícího. Vyslychající by si měl umět poradit s každým problémem. Největší problém je když dítě nekomunikuje nebo nechce komunikovat, ale to se většinou nestává. Pak musí vyslychající hledat a zjišťovat důvod, proč nechce dítě vypovídat. Další problém bývá poučení malých dětí, tak aby byly splněny podmínky stanovené trestním řádem.*

9) Jakou taktiku zvolíte, když nezletilý nechce vypovídat nebo se zjistí, že trpí posttraumatickou stresovou poruchou, či fabuluje?

- *To je hodně široká otázka. V prvním případě se snažím zjistit důvod, proč tomu tak je. Proč nechce dítě vypovídat. Snažím se případný blok vhodným způsobem odstranit. Je důležité dítě nenutit a být trpělivý. Většinou je to, ale ojedinělé.*
- *V druhém případě je vhodná pomoc psychologa, který bývá přítomen u výslechu. Je to opět hodně o metodice, prostředí, důležité je v tomto případě povzbuzení dítěte. Zkušený policista by si měl umět poradit. Dítě zažilo trauma, ale posttrauma nastává většinou později. Důležitá je následná léčba. Pokud dítě již léky bere, je důležité neprohlubovat onen zážitek a je potřeba se na daný výslech důkladně připravit.*
- *Malé děti ve věku od 3 do 6 let nelžou. U malých dětí je typické, že se učí nápodobou. Lživě vypovídají většinou starší děti, především pubertáči. V případě, že dítě lživě vypovídá je zapotřebí vyhotovit znalecký posudek, který zkoumá věrohodnost.*
- *Děti, které byly zneužívané, či zneužitě trpí často akomodačním syndromem. Děti zasáhnuté tímto syndromem jsou většinou bez emocí, dost často svalují vinu na sebe, mívají k pachateli vztah, stahují se do sebe a s okolím příliš nekomunikují, nepláčou. U těchto dětí je důležité nereagovat negativně, ale reagovat naopak s klidem. Je zapotřebí říct dítěti, že mu věříte a že mu chcete pomoci. U zneužívaných dětí dochází také k předčasnému vzbuzení*

sexuality. Ve starším věku pak tyto děti těžko navazují vztahy. Mají utvrzené, že sex je k něčemu, nedokáží vztah prociťovat.

10) Z vašeho pohledu přispělo vybudování speciálních výslechových místností k zlepšení provádění úkonu výslechu s nezletilými?

- *100% přispělo. Sama jsem byla, při zrodu speciálních výslechových místností na Krajském ředitelství policie hlavního města Prahy. Následně byly speciální výslechové místnosti vybudovány i v ostatních krajích. V současné době již máme asi 60 speciálních výslechových místností v celé ČR. Speciální výslechová místnost je velkým přínosem, je uzpůsobena dětem. Další velké plus je, že osoby přítomné při výslechu nesedí hned vedle dítěte, které je vyslýcháno, tak jak tomu bylo dříve.*

11) Domníváte se, že by bylo možné ještě nějak přispět k zlepšení podmínek výslechu s nezletilým?

- *Určitě ano. Domnívám se, že by se dala především zlepšit personální politika, dále zaostává školení specialistů, kdy specializační kurzy jsou pouze na dobrovolnosti a bohužel z časových důvodů a administrativní zátěže nebývají ze stran specialistů tak často využívány. V rámci vzdělávání specialistů by měla být vytvořena nová koncepce povinného vzdělávání.*

12) Jak na Vás působí provádění výslechu s nezletilým z pohledu psychické zátěže.

- *Výslech provádí vyšetřovatel – specialista, proto by se mělo jednat o profesionála, který se dokáže vyrovnat s psychickou zátěží. Každý úkon přináší psychickou zátěž.*

13) Považujete výslech s nezletilým za náročný?

- *Velice náročný. Řekla bych, že v rámci policie České republiky se jedná o jeden z nejnáročnějších a často nedocenených úkonů.*

14) Dostalo se Vám ze strany PČR získání potřebných odborností k provádění úkonu výslechu s nezletilými?

- *Bohužel nedostalo, musela jsem se sama vzdělávat. Z tohoto důvodu jsem začala vytvářet specializační kurzy, jako je výslech ve speciální výslechové místnosti, výslech dětského svědka – oběti mravnostní trestné činnosti. V současné době nadále pracuji na vzdělávání policistů.*

Děkuji Vám za Vaši ochodu a vstřícnost, že jste v rámci interviewu zodpověděl/a všechny otázky, které budou užity pro zpracování BP.

Příloha č. II

Příprava výslechu – předškolní věk

Je dne ... hodin a nacházíme se ve speciální dětské výslechové místnosti Krajského ředitelství policie Jsem vrchní komisař a zahajuji výslech poškozené nezletiléve věci podezření ze spáchání zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, kterého se měl dopustit obviněný otec nezletilé.

Výslechu ve vedlejší místnosti, kam je přenášen obraz a zvuk, jsou dále přítomni:

- *obhájce obviněného*
- *státní zástupce*
- *pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí*
- *soudní znalec – psycholog*

Celý úkon je nahráván na záznamové zařízení, záznam bude přepsán a bude součástí vyhotoveného protokolu o výslechu svědka.

Vrchní komisař k nezletilé:

Kdyby ses v průběhu výslechu cítila unavená, chtěla ses napít nebo si odpočinout, stačí říci a uděláme si přestávku.

Dnes bych si s tebou ráda povídala o samých důležitých věcech, ale než začneme, tak ti musím říct, že je důležité, abys mi řkala pravdu, nic si nevymýšlela a nelhala, protože to se nesmí. Pokud by sis nemohla vzpomenout, nebo by si něco nevěděla, tak to nevadí, raději řekni, že nevíš nebo si nevzpomínáš, ale nesmíš lhát.

Pokud ten člověk, který ti měl ublížit, byl třeba tvým tatínkem, dědečkem nebo někým, koho máš ráda, tak by si nemusela nic říkat. Byla bych, ale ráda, kdyby si mi všechno řekla, abychom mohli zjistit, jak to bylo.

Otázka vrchního komisaře: *Před chvilkou jsem ti říkala, co by si měla a co by si neměla, rozuměla jsi tomu? Rozuměla jsi, že máš mluvit pravdu?*

Odpověď nezletilé:

Otázka vrchního komisaře: *Budeš si tedy dnes se mnou povídat?*

Příloha č. III

Příprava výslechu – mladší školní věk

Je dne ... hodin a nacházíme se ve speciální dětské výslechové místnosti Krajského ředitelství policie Jsem vrchní komisař a zahajuji výslech poškozené nezletilé ve věci podezření ze spáchání zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, kterého se měl dopustit obviněný otec nezletilé.

Výslechu ve vedlejší místnosti, kam je přenášen obraz a zvuk, jsou dále přítomni:

- *obhájce obviněného*
- *státní zástupce*
- *pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí*
- *soudní znalec – psycholog*

Celý úkon je nahráván na záznamové zařízení, záznam bude přepsán a bude součástí vyhotoveného protokolu o výslechu svědka.

Vrchní komisař k nezletilé:

Jsi schopná výslechu? Nemáš nějaké zdravotní problémy? Pokud se budeš v průběhu výslechu cítit unavená, chtěla ses napít nebo si odpočinout, stačí říci a uděláme si přestávku.

Než přistoupíme k výslechu, tak tě musím poučit podle trestního řádu. To je moje povinnost, kterou mi zákon ukládá. Ty jsi dnes vyslýchána ve velmi závažné věci, která se měla stát, je třeba vše náležitě vysvětlit, objasnit, a proto na tvé výpovědi hodně záleží. Je nutné mluvit pravdu, nesmíš uvádět žádné skutečnosti, které se nestaly, nesmíš lhát ani si vymýšlet. Pokud by sis nemohla vzpomenout, to není žádná ostuda, může se to stát každému, tak raději řekni, že nevíš nebo si nevzpomínáš, než aby si lhala.

Vzhledem k tomu, že té závažné věci, která se ti měla stát, se mohl dopustit tvůj táta a mohl by potom být za to třeba i potrestaný, nemusela by si vypovídat. Byla bych, ale ráda, kdyby si mi všechno řekla, abychom mohli zjistit, jak to bylo.

Otázka vrchního komisaře: *Rozuměla jsi všemu, co jsem ti teď řekla? Můžeš to svými slovy krátce zopakovat?*

Odpověď:

Otázka vrchního komisaře: *Budeš tedy vypovídat?*

Příloha č. IV

Příprava výslechu – starší školní věk

Je dne ... hodin a nacházíme se ve speciální dětské výslechové místnosti Krajského ředitelství policie Jsem vrchní komisař a zahajuji výslech poškozené nezletilé ve věci podezření ze spáchání zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, kterého se měl dopustit obviněný otec nezletilé.

Výslechu ve vedlejší místnosti, kam je přenášen obraz a zvuk, jsou dále přítomni:

- *obhájce obviněného*
- *státní zástupce*
- *pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí*
- *soudní znalec – psycholog*

Celý úkon je nahráván na záznamové zařízení, záznam bude přepsán a bude součástí vyhotoveného protokolu o výslechu svědka.

Vrchní komisař k nezletilé:

Jak se dnes cítíš? Nemáš nějaké zdravotní problémy? Pokud se budeš v průběhu výslechu cítit unavená, chtěla ses napít nebo si odpočinout, stačí říci a uděláme si přestávku.

Než přistoupíme k výslechu, tak tě musím poučit podle trestního řádu. To je moje povinnost, kterou mi zákon ukládá. Ty jsi dnes vyslýchána ve velmi závažné věci, která se měla stát, je třeba vše náležitě vysvětlit, objasnit, a proto na tvé výpovědi hodně záleží. Je nutné mluvit pravdu, nesmíš uvádět žádné skutečnosti, které se nestaly, nesmíš lhát ani si vymýšlet. Pokud by sis nemohla vzpomenout, to není žádná ostuda, může se to stát každému, tak raději řekni, že nevíš nebo si nevzpomínáš, než aby si lhala.

Vzhledem k tomu, že té závažné věci, která se ti měla stát, se mohl dopustit tvůj táta a mohl by potom být za to třeba i potrestaný, nemusela by si vypovídat. Záleží to na tobě, ale já bych byla ráda, kdyby si mi všechno řekla, abychom mohli zjistit, jak to všechno bylo, mohli rozhodnout, co bude v té věci dál a mohli ti třeba i pomoci.

Otázka vrchního komisaře: *Rozuměla jsi všemu, co jsem ti teď řekla? Můžeš to svými slovy krátce zopakovat?*

Odpověď:

Otázka vrchního komisaře: *Máš dnes nějaký důvod nevyprávět?*

Odpověď:

Otázka vrchního komisaře: *Vypovídat budeš?*

Odpověď:⁶⁶

⁶⁶ KOLÁŘOVÁ, Alena. Metodická příručka – *Specializační kurz pro policisty s profesní specializací (Výslech dětského svědka- oběti mravnostní trestné činnosti)*, Praha: Tiskárna MV, s. p. o., 2015. s. 6–9.

Příloha č. V

V rámci bakalářské práce byly provedeny v březnu roku 2019 rozhovory z řad specialistů, zabývajících se výslechem nezletilých v rámci Krajského ředitelství policie hlavního města Prahy. Celkem bylo osloveno 5 specialistů, kteří zodpověděli následujících 9 otázek. Autoři odpovědí požadovali zachování anonymity.

Otázky užití při rozhovoru s odborníky

- 1) Připravujete se na výslech s nezletilým?
- 2) Kolik času věnujete přípravě?
- 3) Kde nejčastěji provádíte výslech s nezletilým?
- 4) Považujete poučení nezletilých, za náročné?
- 5) Při výslechu s nezletilým užíváte otevřené nebo uzavřené otázky?
- 6) V případě výslechu dětského svědka, kde došlo k sexuálnímu zneužívání, či týrání, využíváte speciálních demonstračních pomůcek, jako jsou panenky Jája a Pája?
- 7) Považujete výslech s nezletilým za náročný?
- 8) V případě nepravdivé výpovědi nezletilých, zjišťujete jejich příčinu?
- 9) Považujete navázání kontaktu s nezletilým za klíčové v rámci prováděného rozhovoru?